

© DELOVNI ZVEZKI
URADA ZA MAKROEKONOMSKE ANALIZE IN RAZVOJ

št. 5/letnik X/2001

**INDUSTRIJSKA POLITIKA
V REPUBLIKI SLOVENIJI
(D) - PREDELOVALNE DEJAVNOSTI**

Gorazd KOVAČIČ

Ljubljana, 2001

DELOVNI ZVEZKI URADA ZA MAKROEKONOMSKE ANALIZE IN RAZVOJ

ISSN 1318-1920

Št. 5/letnik X/2001

Izdajatelj:

Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj,
Gregorčičeva 27, 1000 Ljubljana.

Telefon: 01 478 10 12

Fax: 01 478 10 70

Elektronska pošta: gp.umar@gov.si

<http://www.sigov.si/zmar/publicis/dz.html>

Urednica zbirke: Ana TRŠELIČ

Prelom strani, tehnična urednica: Tina KOPITAR

Prevod povzetka: Marko GERMOVŠEK

Lektoriranje: Julijana ČUFER

Distribucija: Simona ZRIM

Tisk: SOLOS, Ljubljana

Odgovorna oseba: dr. Janez ŠUŠTERŠIČ, direktor

Naklada:

200 izvodov

Pisna naročila za zbirko ali posamezno publikacijo sprejemamo na naslov izdajatelja.

Ključne besede: predelovalne dejavnosti, industrijska politika, globalizacija, konkurenčnost, tehnološki razvoj, dodana vrednost, NTI, SWOT analiza, Slovenija, Evropska unija

KAZALO

POVZETEK / SUMMARY	5
1. UVOD	7
2. TEORETIČNI OKVIR ZA INDUSTRIJSKO POLITIKO	9
2.1 Zgodovinski presek	9
2.2 Opredelitev industrijske politike	10
2.3 Argumenti za vodenje industrijske politike	11
3. INDUSTRIJSKA POLITIKA EVROPSKE UNIJE	13
3.1 Temeljne usmeritve in cilji industrijske politike	14
3.2 Industrijska politika predelovalnih dejavnosti	14
4. INDUSTRIJSKA POLITIKA PREDELOVALNIH DEJAVNOSTI V SLOVENIJI	20
4.1 Strategije, nacionalni programi in posebni razvojni dokumenti	20
4.2 Temeljna zakonodaja, usklajenost z Acquis-jem in stanjem na področju pogajalskih izhodišč RS za sprejem pravnega reda EU (za področje 15 - industrijska politika)	23
5. ANALIZA STANJA SLOVENSKE PREDELOVALNE INDUSTRIJE	27
5.1 Pomen predelovalnih dejavnosti	27
5.2 Splošni pregled panoge	28
5.2.1 Temeljne primerjave med Slovenijo in državami EU - dodana vrednost	29
5.2.2 Poslovanje gospodarskih družb v letu 2000	31
5.2.3 Tehnološki razvoj in raziskovalno-razvojna politika	34
5.2.4 Povečanje konkurenčnosti in tehnološke opremljenosti s NTI	37
5.3 SWOT analiza za predelovalne industrije ob vključitvi v notranji trg EU	40
5.3.1 Eksterna analiza: PRILOŽNOSTI in NEVARNOSTI	43
5.3.2 Interna analiza: PREDNOSTI in SLABOSTI	44
6. SKLEP	46
7. LITERATURA	47
DO SEDAJ IZŠLO V ZBIRKI DELOVNI ZVEZKI	49

POVZETEK

V času prehoda v informacijsko družbo, ko globalizacija poslovanja in sposobnost uvajanja in sledenja tehnološkemu napredku opredeljujeta uspeh podjetij oziroma panog in je le-ta vse manj odvisen od razpoložljivosti produkcijskih faktorjev, stopajo v ospredje "mehki dejavniki razvoja", kot jih je v okviru povečevanja X- podjetniške učinkovitosti opredelil *Harvey Leibenstein*. Sodobnemu pristopu podjetniškega optimiranja se mora prilagoditi tudi aktivna industrijska politika.

V prispevku so splošne teoretične opredelitve sodobno zasnovane industrijske politike aplicirane na slovensko predelovalno industrijo s ciljem vplivati na razvojne potenciale v njenih podjetjih in jih ustrezno okrepiti.

Slovenska predelovalna industrija se po šoku, ki ga je povzročila izguba nekdanjih jugoslovanskih trgov v začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja ter desetletnem obdobju tranzicijske stabilizacije nahaja pred novim izzivom. Vstop v novo tisočletje simbolizira prehod v fazo ofenzivnega prestrukturiranja slovenske predelovalne industrije, katere glavni cilj je povečanje konkurenčne sposobnosti, uveljavitev na najzahtevnejših svetovnih in evropskih trgih (kar je imperativ, glede na omejenost domačega trga) in posledično znižanje razvojno-tehnološkega zaostanka v primerjavi z najrazvitejšimi državami Evropske unije.

Primerjalna analiza med Slovenijo in nekaterimi razvitimi majhnimi gospodarstvi Evropske unije nam pokaže, da je razvojna vrzel v predelovalni industriji še vedno zelo visoka, dolgoročni trend zniževanja zaostanka pa prepočasen. Odpravljanju slabosti slovenske predelovalne industrije, ki se kažejo v prenizki produktivnosti panoge (dodana vrednost na zaposlenega je približno 3-krat nižja, kot znaša povprečje izbranih majhnih držav EU), v relativno zastareli in tehnološko izrabljeni strojni opremi, slabem poznavanju trgov in marketinških aktivnosti in nizki stopnji vključenosti v mednarodne strteške povezave, mora biti v oporo sodobno zasnovana industrijska politika. Ocenjujemo, da je proces vstopanja Slovenije v Evropsko unijo in popolna integracija v skupni notranji trg Evropske unije neločljivo povezan in komplementaren navedenim aktivnostim in končnemu cilju optimalne alokacije proizvodnih resursov.

SUMMARY

In a period of transition to the information society, when the globalisation of business operations and the capacity to introduce new technologies and follow technological progress are crucial for the top-level performance of companies and industries as a whole, and when success is increasingly less dependent on the factors of production that are available, an important role is played by the 'soft factors of development' as defined by Harwey Leibenstein in his work on how to increase corporate-efficiency. An active industrial policy must adapt itself to the ongoing efforts focused on the optimising of corporate operations.

This Working Paper applies the general theoretical definitions of what constitutes a modern industrial policy to Slovenian manufacturing industries with the aim of influencing and strengthening the development potential of manufacturing companies.

After the shocks caused by the loss of former Yugoslav markets in the early nineties and the ensuing ten-year period of transitional stabilisation, Slovenian manufacturing is facing new challenges. The entry into the new millennium symbolises a move into the offensive restructuring phase of Slovenia's manufacturing industries whose main goals are to bolster competitiveness, gain recognition in advanced global and European markets (an imperative imposed by the small size of the domestic market), and reduce the developmental and technological gap behind the advanced economies of the EU.

An analysis comparing Slovenia with some small advanced economies of the EU shows that the development gap in manufacturing remains wide and the trend of reducing the gap too slow in the long term. The elimination of Slovenian manufacturing's shortcomings, which are revealed through low productivity (value added per employee is about three times below the average of selected small EU member-states), the relatively obsolete and worn-out machinery and equipment, unsuccessful understanding of markets and marketing activities, and low integration into international strategic alliances, must all be supported by a modern industrial policy. We believe that the processes of Slovenia's accession to the EU and its full integration into the EU's internal market are intertwined and complementary to the activities listed above as well as the final goal of allocating production resources optimally.

1. UVOD

Ob prehodu v 21. stoletje smo priča naraščajoči internacionalizaciji ter globalizaciji gospodarskih odnosov med državami. Zanimanje za globalne razvojne procese je postal prevladujoči megatrend sodobnega sveta, ideologija sprememb pa posega na globalno (svetovno), državno in podjetniško raven (Kovač, 1995). V okviru razvojnih tendenc in prizadevanj za vseobsegajoč in trajnosten družbeni razvoj igra pomembno vlogo industrijska politika, s katero želimo dolgoročno vplivati na prilagajanje gospodarske strukture ekonomskim, tehnološkim, socialnim in okoljevarstvenim zahtevam in spremembam.

Že uvodoma je potrebno poudariti, da je izredno težko podati splošno definicijo industrijske politike. Opredeliti jo je možno le skozi prizmo različnih metodoloških in vrednostnih izhodišč, ki izhajajo iz ekonomske teorije ter iz gospodarske in politične prakse. Eno najširše sprejetih definicij je leta 1984 podal Chalmers Johnson (Audretsch, 1998). Industrijsko politiko pojmuje kot vladno sprejemanje in usklajevanje pobud za povečanje produktivnosti in konkurenčnosti celotnega gospodarstva ter posameznih sektorjev v njem. Predvsem pomeni implementacijo ciljno usmerjenega strateškega razmišljanja v ekonomsko politiko in je na abstraktni ravni logična posledica spremenjenega koncepta konkurenčnih prednosti, ki ga je v ekonomsko teorijo sredi devetdesetih let prejšnjega stoletja vpeljal Porter.

Razvita gospodarstva, in tej združbi želi pristopiti tudi Slovenija, se gibajo v smeri postindustrijske in informacijske družbe, kjer gibalo ekonomske aktivnosti predstavlja storitveni sektor. Ne glede na to so aktivnosti industrijske politike usmerjene na vsa področja gospodarskih dejavnosti, v primarni, sekundarni in storitveni sektor, torej tudi na področje predelovalnih dejavnosti (predelovalne industrije)¹. Njihov pomen je v zadnjih 25-ih letih relativno upadel vis a vis storitvenim dejavnostim, vendar kljub temu ohranjajo vlogo sektorja, ki je vitalnega pomena za gospodarsko rast. Zavedati se moramo, da relativno znižanje deleža predelovalnih dejavnosti in industrije nasploh v strukturi BDP in skupni zaposlenosti ni nujno pokazatelj upadanja konkurenčnosti tega sektorja, gre samo za dialektiko razvoja, kot je bilo nakazano na začetku.

Z veliko verjetnostjo smemo pričakovati, da se v prihodnje pomembnost predelovalne industrije v strukturi BDP ne bo zmanjševala. Po eni strani gre za interakcijo med posameznimi sektorji v gospodarstvu, pri kateri je velik delež storitvenih dejavnosti (finančne, zavarovalniške, trženjske storitve idr.) neposredno vezan na proizvodno aktivnost primarnega in sekundarnega (industrijskega) sektorja, po drugi strani pa se sama predelovalna industrija v zadnjih letih nahaja v fazi (p)restrukturiranja proti tehnološko zahtevnejšim panogam (mikroelektronika, informacijska tehnologija, farmacija, genski inženiring idr.)

Slednjemu procesu naj bo v oporo učinkovita vladna industrijska politika, ki jo slovenska predelovalna industrija potrebuje: (i) zaradi logične nadgradnje dosedanjega procesa tranzicijske stabilizacije v smeri

¹ V besedilu se zaradi boljše berljivosti in razgibanosti teksta izmenično uporabljata obe besedni zvezi, ki imata v pričujočem delu enak pomen.

ofenzivnega prestrukturiranja, (ii)zaradi globalizacije poslovanja in integracijskih trendov v svetovnem gospodarstvu in (iii) zaradi doseganja primerjalnih konkurenčnih prednosti, ki zagotavljajo trajen gospodarski razvoj.

Pri tem morajo nosilci industrijske politike v Republiki Sloveniji (vlada in ministrstva) v svojo vizijo vključiti politično-ekonomske posebnosti majhne države z omejenimi proizvodnimi faktorji in majhnim domačim trgom, sočasno pa izkoristiti potencialne, ki so akumulirani v podjetniškem sektorju in se manifestirajo v relativno veliki tržni fleksibilnosti. Ukrepi za dvig konkurenčne sposobnosti slovenske predelovalne industrije, ki bo zmoгла do popolnosti uveljaviti poslovno vizijo internacionalizacije in specializacije v okviru bodočega nastopa na skupnem notranjem trgu Evropske unije, se morajo osredotočiti na spodbujanje raziskav in razvoja ter investicij v smislu hitrega tehnološkega posodabljanja proizvodnih programov, vlaganja v razvoj človeškega dejavnika in novih izdelkov ter prehod v višje kakovostne in s tem višje cenovne razrede slovenske ponudbe. Posebno pozornost in nabor aktivnosti, ki jih je potrebno med seboj učinkovito koordinirati in jim nuditi popolno institucionalno podporo, mora biti namenjena krepitvi menedžerskih znanj in sodobnih upravljaljskih metod, spodbujanju razvoja malih in srednje velikih podjetij ter povezovanju podjetij v podjetniške mreže in razvoju industrijske kooperacije.

V pričujočem delu so splošne teoretične opredelitve sodobno zasnovane industrijske politike aplicirane na slovensko predelovalno industrijo. Po uvodnem razmišljanju in predstavitvi teoretičnega okvirja za vodenje industrijske politike smo v tretjem in četrtem poglavju predstavili dosedanje aktivnosti, cilje in ukrepe industrijske politike predelovalnih dejavnosti v okviru Evropske unije in v Sloveniji. Zaradi močne tržne, produktne in tehnološke usmerjenosti slovenske predelovalne industrije v evropski gospodarski prostor mora industrijska politika v Sloveniji poleg lastnih nacionalnih razvojnih ciljev upoštevati tudi širši razvojni okvir, ki je dan z industrijsko politiko Evropske unije. V analitičnem delu prispevka (peto poglavje) so identificirani ključni parametri slovenske predelovalne industrije na področju lastništva, poslovnih rezultatov in tehnološke opremljenosti, ki opredeljujejo raven mednarodne konkurenčnosti. Zaključni del združuje dosedanja spoznanja in ugotovitve v obliki kvalitativne SWOT analize in sklepnih razmišljanj.

2. TEORETIČNI OKVIR ZA INDUSTRIJSKO POLITIKO

2.1. Zgodovinski presek

Vse od zametkov sodobne ekonomske misli v 18. stoletju do današnjih dni je v ekonomski teoriji prisotna večna paradigma: Država – aktivni oziroma pasivni dejavnik usmerjanja ekonomskih aktivnosti. Vloga države kot usmerjevalca gospodarskih aktivnosti je bila skozi zgodovinsko prizmo zelo različna in pod vplivom v določenem času dominantnih ekonomskih doktrin. Zavedati pa se je potrebno, da je kompleksnost državne intervencije naraščala tudi in predvsem v povezavi z razvojem ekonomske teorije.

Najvplivnejši ekonomisti 18. in 19. stoletja (Quesnay, Petty, Smith, Ricardo) so v svojem programu prisegli na ekonomski liberalizem »laissez faire, laissez passer², v katerem sta mehanizem cen in svobodna tržna konkurenca naravna dejavnika, ki zagotavljata ravnovesje ter optimalno alokacijo resursov v narodnem gospodarstvu. Smith je ugotovil, da posamezniki v gospodarskem procesu zasledujejo le lastne interese, pri tem pa nezavedno in spontano delujejo v splošno družbeno korist. Po *Smithu* je zato vsakršno aktivno poseganje države v gospodarsko dogajanje (kot so regulacije v produkciji, prodaji in nivoju zaposlenosti) ne samo nepotrebno, temveč družbeno škodljivo, dasiravno je priznaval potrebo po močni vladi, ki zagotavlja zakonitost in red, institucionalni okvir za pogodbe ter nujno infrastrukturo (Krueger, 1990).

V obdobju po izbruhu velike gospodarske krize v ZDA (1929/ 33) Keynes s svojim naukom prvič omaja veljavnost temeljnih postulatov klasične politične ekonomije in nakaže vlogo države kot usmerjevalca ekonomskih aktivnosti. Mehanizmi svobodnega trga sicer kažejo tendenco vzpostavitve splošnega narodnogospodarskega ravnovesja, vendar se le-to lahko vzpostavi na različnih, često zelo nizkih nivojih zaposlenosti in izkoriščenosti produkcijskega potenciala. Vzroke za navedeno stanje vidi Keynes³ v rigidnosti pri oblikovanju cen in mezd ter v prenizki narodnogospodarski stopnji investiranja. Željeni gospodarski cilji (polna zaposlenost, dolgoročna gospodarska rast, stabilnost cen) po Keynesu ne moreju biti plod spontanega delovanja tržnega mehanizma, temveč jih je mogoče uresničiti le s pomočjo državne intervencije, ki je usmerjena v uravnavanje agregatnega povpraševanja (z diskontno stopnjo, ki jo določi centralna banka, in proračunskimi izdatki).

Keynesianski ekonomski instrumentarij je postal neuspešen v boju s strukturnimi vzroki gospodarskih kriz (1974/75 in 1980/83), katerih posledice so se kazale v sočasnem obstoju visoke stopnje brezposelnosti in inflacije (stagflacija). Neoklasična ekonomska misel zopet preseli fokus preučevanja na ponudbeno stran in poudarja vlogo konkurenčnega svobodnega tržišča, ki samodejno vrača gospodarstvo v polnozaposlitveno ravnotežje. Različnim doktrinam (monetarizem, ekonomika ponudbe, teorija racionalnih pričakovanj) je skupno povdaranje ekonomskega liberalizma, vloga države pa je zreducirana zgolj na zagotovitev institucionalnega okolja, v katerem bodo tržni mehanizmi optimalno funkcionirali. V duhu te tradicije

Vloga države kot usmerjevalca gospodarskih aktivnosti je bila gledano skozi zgodovinsko prizmo zelo različna in pod vplivom v določenem času dominantnih ekonomskih doktrin

² Parola (*pustite, naj gredo stvari svojo pot*) naj bi nastala že l. 1736, ko jo je v svojih "Memoirs" zapisal *Marquis D' Argenson*.

³ Več o tem v Nick, H.: *Marktwirtschaft – Legende und Wirklichkeit*, 1985, str. 41.

V zadnjih dveh desetletjih je vrsta ekonomskih doktrin predmet in težišče svojega preučevanja usmerila h globalni in dolgoročni razvojni perspektivi sveta in posameznih dežel ter modeliranju in usmerjanju gospodarskega razvoja

Industrijsko politiko pojmu-jemo kot vladno sprejemanje in usklajevanje pobud za povečanje produktivnosti in konkurenčnosti celotnega gospodarstva ter posameznih sektorjev v njem...

naj se država odpove aktivni ekonomski politiki ter vlogi aktivnega usmerjevalca razvojnih procesov.

V zadnjih dveh desetletjih se pojavlja vrsta ekonomskih doktrin, ki osvetlujejo vlogo države in tržnega mehanizma z drugih vidikov in pomenijo odmik od osrednje »mainstream« ekonomske misli. Institucionalna ekonomika, nove smeri v razvojni ekonomiki, teorija javne izbire idr. so predmet in težišče svojega preučevanja usmerile tudi h globalni in dolgoročni razvojni perspektivi sveta in posameznih dežel ter modeliranju in usmerjanju gospodarskega razvoja.

V dokaz potrditve te paradigme se lahko ozremo v gospodarsko stvarnost, kjer najdemo številne vzorčne primere hitro razvijajočih se držav, v katerih je državna administracija s svojo ekonomsko politiko odigrala aktivno in izrazito pozitivno vlogo pri vzpodbujanju gospodarskega razvoja. V prvo skupino lahko uvrstimo Nemčijo in Japonsko kot najuspešnejši gospodarstvi v obdobju po II. svetovni vojni. V drugo skupino sodijo »azijski tigri« (Singapur, Tajvan, Hong Kong, Južna Koreja), ki so uspešno prodrli na svetovni trg in zmanjšali razvojni zaostanek za najrazvitejšimi gospodarstvi. Tretja skupina pa obsega nekatere manjše evropske države, ki so se na svoji uspešni razvojni poti naslonile na ekonomsko razvitejše sosede (Avstrija na Nemčijo, Irska na Veliko Britanijo) ali pa svoj razvoj bazirale na ustanavljanju oziroma vključevanju v evropske integracijske združbe (države Beneluxa, vstop Danske v ES).

Vsem omenjenim državam je uspel razvojni preboj s strateškim usmerjanjem gospodarstva, znotraj katerega je ključno vlogo odigrala aktivna industrijska politika.

2.2. Opredelitev industrijske politike

Že v začetku je potrebno poudariti, da ni mogoče podati splošne definicije industrijske politike. Opredeliti jo je možno le skozi prizmo različnih metodoloških in vrednostnih izhodišč, ki izhajajo iz ekonomske teorije ter iz gospodarske in politične prakse. Industrijsko politiko pojmuje kot vladno sprejemanje in usklajevanje pobud za povečanje produktivnosti in konkurenčnosti celotnega gospodarstva ter posameznih sektorjev v njem (Johnson C., v Audretsch 1998) in zagotovitev ugodnih pogojev za realizacijo visoke rasti gospodarskih in zaposlitvenih potencialov (Erber/Hagemann/Seiter, 1998). Usmerjena je na ponudbeno stran gospodarstva. Njeni poglavitni instrumenti so subvencije, davčne olajšave, nakupi s strani države, trgovinska zaščita in izvozna politika, odnos do konkurence, regulacija trgov (Jaklič, 1994), v zadnjem obdobju pa se vse bolj uveljavljajo ukrepi za vzpodbujanje mehkih dejavnikov razvoja, kot so izobraževanje delovne sile, državna vlaganja v raziskovalno-razvojne dejavnosti na ravni podjetij in institucij (Dmitrovič, 1998) ter podpora malim in srednje velikim podjetjem in njihovemu mrežnemu povezovanju.

Kot podlago za aktivnosti industrijske politike v določenem časovnem obdobju lahko uporabimo model življenjskega cikla proizvoda/storitve v posamezni panogi (Erber/Hagemann/Seiter, 1998). Uporaba instrumentov in ukrepov je seveda različna glede na to, ali se nahajamo v fazi rojstva in razvoja nekega proizvoda/storitve, v fazi zrelosti ali pa v fazi stagnacije in zatona. V tej povezavi razlikujemo tudi anticipativno od reaktivnega

tipa industrijske politike (Atkinson/Coleman 1998, v Grant W., 1995). Anticipativna industrijska politika je usmerjena v strukturno transformacijo sektorjev in ima dolgoročen značaj, aktivnosti reaktivne industrijske politike pa so naravnane na hitro (ad hoc) reagiranje in reševanje specifičnih podjetniških problemov. Prva je značilna za države, kjer je že zgodovinsko pogojena močna vloga države in prisotnost njenih posegov na gospodarsko področje (Francija, Japonska, "azijski tigri"), druga pa se po večini uveljavlja v deželah, ki prisegajo na tradicijo ekonomskega liberalizma (ZDA, Velika Britanija, Kanada) (Erber/Hagemann/Seiter, 1997).

2.3. Argumenti za vodenje industrijske politike

Razdelimo jih lahko v štiri sklope (Jaklič, 1994; Berg/Schmidt, v Klemmer, 1998):

- argument tržne neučinkovitosti
- argument doseganja gospodarske rasti
- argument mednarodne menjave
- argument strateškega menedžmenta in "mrežni argument"

O argumentu, da tržni mehanizmi ne morejo učinkovito koordinirati vseh ekonomskih aktivnosti, ne gre izgubljati besed. Ekonomska literatura in praksa nam vsakodnevno ponujata dovolj potrditev, da so za odpoved tržnega mehanizma kot rezultata modelsko-teoretične dedukcije odgovorne njegove nerealistične predpostavke (Berg/Schmidt, v Klemmer, 1998).

Iz tega implicitno izhaja tudi pomembnost vodenja ustrezne industrijske politike za doseganje čim višje gospodarske rasti, ki pa sama po sebi ni končni cilj; temeljni cilj vsake demokratične države je usmerjanje gospodarstva v doseganje višje ravni gospodarske razvitosti, ki se odraža v dvigu življenjskega standarda (Dmitrovič, 1998).

Dosedanja obravnava v veliki meri zanemarja mednarodno menjavo kot argument za industrijsko politiko. Sodobni ekonomski teoretiki opozarjajo, da *Ricardova* teorija primerjalnih prednosti in razpoložljivost produkcijskih faktorjev (Heckscher-Ohlinov teorem), ki sta dominirala v tradicionalni klasični teoriji, na prehodu v 21. stoletje ne držita in da je mogoče vplivati na mednarodne trgovinske tokove in konkurenčne prednosti. To implicira tezo, da so lahko primerjalne prednosti endogene v ekonomski politiki vlade, kot tudi podjetij (Jaklič, 1993). V ospredju sodobnega pristopa sta torej inovativnost in podjetniška povezanost ter (v okviru ustrezne industrijske politike) vloga države, ki poskuša pozitivno vplivati na poslovno okolje podjetij in njihov strateški menedžment.

Moderno pojmovanje konkurenčne sposobnosti držav in njihovega vključevanja v mednarodno menjavo je predmet številnih analiz. Najodmevnejša je vsekakor Porterjeva teorija konkurenčnih prednosti⁴. Na podlagi študije desetih držav je Porter kot rezultat razvil koncept "diamanta" kot izvora konkurenčnih prednosti države, ki ga sestavljajo štiri skupine dejavnikov:

...njene klasični instrumenti so subvencije, davčne olajšave, nakupi s strani države, trgovinska zaščita, izvozna politika

...

...v zadnjem obdobju pa se vse bolj uveljavljajo ukrepi za vzpodbujanje "mebkih dejavnikov razvoja".

⁴ Več o tem v Porter, M.E.: The Competitive Advantage of Nations, 1990, str. 7.

Industrijska politika predstavlja nujen, ne pa zadosten pogoj za doseganje gospodarske blaginje

- faktorski pogoji (gre za položaj države pri razpoložljivosti, ustvarjanju in izpopolnjevanju produkcijskih faktorjev),
- pogoji povpraševanja,
- obstoj in struktura sorodnih in podpornih panog,
- strategija firme, njena struktura in konkurenca.

Medsebojna odvisnost in interakcija determinat sistema ob učinkoviti, a pasivni vlogi državne razvojne politike tvori okolje, ki uspešnim podjetjem omogoča sinergijske poslovne učinke in predstavlja temeljne vzvode konkurenčnih prednosti celotnega gospodarskega sistema.

Primarni vir konkurenčnih prednosti tiči dejansko v determinantah sistema, predvsem pa v podjetjih samih in v sposobnosti mrežnega povezovanja in sodelovanja. Ker je gonilna sila razvoja organizacijska in tehnološka inovacijska dejavnost, igra država v okviru svoje industrijske politike pomembno (posredno) vlogo. Poleg premagovanja tržnih neučinkovitosti mora biti sposobna zasledovati cilje hitrega in učinkovitega doseganja institucionalno-organizacijskih in razvojnih sprememb.

Zaključimo lahko z mislijo, da industrijska politika s svojim instrumentarijem in ukrepi lahko odigra pozitivno vlogo pri strukturnih spremembah domače industrije v željeni smeri in izboljšanju mednarodne konkurenčnosti. Ne more in ne sme pa nadomestiti primarne vloge, ki jo imajo podjetja v tržno-kapitalističnem gospodarskem sistemu, tj. sprejemanje najpomembnejših poslovnih odločitev ob prevzemanju tveganja. Slednje mora ostati v domeni privatne iniciative. Ne država, ampak podjetja so zvezde gospodarskega razvoja. Industrijska politika tako predstavlja nujen, ne pa zadosten pogoj za doseganje gospodarske blaginje.

3. INDUSTRIJSKA POLITIKA EVROPSKE UNIJE

Zaradi izrazitih sprememb v svetovnem gospodarskem prostoru v zadnjih dvajsetih letih se je industrijsko-politični koncept Evropske unije spremenil. Kolikor so bili ukrepi industrijske politike v začetni fazi evropske integracije usmerjeni na posebna področja, kot so premogovništvo, jeklarstvo in jedrska energija, ter v vzpostavitvi carinske unije, se je težišče instrumentov in ukrepov industrijske politike od sedemdesetih let naprej usmerilo v krepitev konkurenčne sposobnosti posameznih narodnih gospodarstev in zagotavljanje visoke zaposlitvene ravni.

Tabela 1: Prioritete industrijske polike EU, usmerjene v povečanje konkurenčnih sposobnosti

CILJI	SREDSTVA
Dvig integracijske sposobnosti evropskih podjetij na konkurenčno soodvisnih svetovnih trgih	<ul style="list-style-type: none"> - mobilizacija vseh industrijskih potencialov skupnosti v okviru aktivne politike industrijskega sodelovanja - uvedba ciljnih ukrepov za zagotovite konkurence na trgih - uvedba določenih postopkov in politik za pospeševanje strateških podjetniških povezav
Izkoriščanje konkurenčnih prednosti v povezavi z naraščajočo dematerializacijo gospodarskih panog	<ul style="list-style-type: none"> - usmeritev in podpora fiskalne (predvsem davčne) politike v pospeševanje zaposlovanja in racionalne izrabe redkih virov - usmeritev investicijske politike v mehke dejavnike razvoja (izobraževanje, raziskave, tehnična pomoč) - krepitev prizadevanj za racionalizacijo predpisov in norm, ki določajo okvire poslovanja podjetij - prilagoditev kriterijev za uporabo industrijsko-političnih sredstev, katerih učinki so ciljno usmerjeni v povečanje dodane vrednosti in zaposlenosti - uvedba "evropske" politike za povečevanje kakovosti
Intenzivnejša izraba tehnološkega napredka ter razvoj in aplikacija sodobnih tehnologij v industriji	<ul style="list-style-type: none"> - povečana koordinacija politik za R&R investicije, ki so usmerjene v okolju prijazne tehnologije - razvoj gospodarskih vzpodbud za uporabo dosežkov R&R v konkretni poslovni praksi
Razvoj industrijske kooperacije	<ul style="list-style-type: none"> - uporaba sodobnih orodij industrijske kooperacije ob upoštevanju dosedanjih izkušenj uspešnih multinacionalk - podpora razvoju (preko strukturnih skladov) transnacionalnih iniciativ, ki so usmerjene na ciljne, hitro rastoče trge - uveljavljanje partnerskega odnosa med vodilnimi podjetji v panogi in manjšimi dobavitelji - koherenten legalni pristop v smislu učinkovite promocije evropskih tujih investicij
Zagotovitev ustrezne intenzivnosti konkurence na parcialnih trgih	<p>Zunanji trg:</p> <ul style="list-style-type: none"> - povečanje naporov za razrešitev odprtih problemov po zaključku "urugvajske pogajalske runde - WTO" - razvoj in učinkovita aplikacija mednarodnih pravil tržne konkurence - upoštevanje specifičnih interesov, ki jih imajo izvozniki in uvozniki v EU - izboljšanje instrumentov trgovinske politike v smislu višje učinkovitosti in operacionalizacije <p>Notranji trg:</p> <ul style="list-style-type: none"> - nadaljna redukcija državnih pomoči ob upoštevanju regionalnih razvojnih neravnotežij - vzpostavitev učinkovitega mehanizma za nadzor državnih pomoči - povečana koherenca med strukturno politiko in monitoringom državnih pomoči - krepitev notranjega trga za plin, elektriko in telekomunikacije v smislu večje konkurenčnosti in zniževanja stroškov, ki predstavljajo nujno infarstrukturno okolje za poslovanje industrijskih podjetij
Odprava neskladij med ponudbo in povpraševanjem	<p>Na strani povpraševanja:</p> <ul style="list-style-type: none"> - razvoj ukrepov za vzpodbujanje porabe na širši, globalni ravni - izboljšanje okoliščin za nastanek in razvoj novih trgov <p>Na strani ponudbe:</p> <ul style="list-style-type: none"> - pospeševanje ukrepov za strukturno prilagajanje skozi povečano privatizacijo - podpora dinamiki ustanavljanja majhnih in srednje velikih podjetij

Vir: prirejeno po Erber/Hagemann/Seiter, 1998; Buletin of the EU, 1994

Zaradi izrazitih sprememb v svetovnem gospodarskem prostoru se je industrijsko - politični koncept Evropske unije spremenil...

...težišče instrumentov in ukrepov se je usmerilo v krepitev konkurenčne sposobnosti posameznih narodnih gospodarstev in zagotavljanje visoke zaposlitvene ravni.

3.1. Temeljne usmeritve in cilji industrijske politike EU

Kot posledico razvoja dogodkov si je Evropska komisija v "beli knjigi" iz leta 1993 (Rast, Konkurenčnost, Zaposlovanje) kot temeljni cilj do konca stoletja zadala kreacijo 15 milijonov novih delovnih mest. V smislu realizacije zastavljenega cilja je v državah Evropske unije prevladal koncept industrijske politike, ki je (bil) usmerjen v ustvarjanje in ohranjanje razmer za povečano konkurenčno sposobnost evropskih podjetij. Da bi odpravila strukturne slabosti in pomanjkljivosti gospodarskih sektorjev, ki zavirajo razvoj mednarodno-konkurenčnega podjetništva, si je Evropska komisija postavila naslednje temeljne cilje (Erber/Hagemann/Seiter, 1998; Bulletin of the EU, 1994):

- (a) dvig integracijske sposobnosti evropskih podjetij na konkurenčno neodvisnih svetovnih trgih;
- (b) izkoriščanje konkurenčnih prednosti v povezavi z naraščajočo dematerializacijo gospodarskih panog;
- (c) intenzivnejša izraba tehnološkega napredka ter razvoj in aplikacija sodobnih tehnologij v industriji
- (d) razvoj industrijske kooperacije;
- (e) zagotovitev ustrezne intenzivnosti konkurence na parcialnih trgih;
- (f) odprava neskladij med ponudbo in povpraševanjem.

3.2. Industrijska politika predelovalnih dejavnosti v EU

V Evropski uniji se v zadnjem desetletju dogajajo intenzivne strukturne spremembe v predelovalni industriji, ki se pospešeno pripravlja na odpiranje in širitev notranjega trga. Dvanajst kandidat, pridruženih članic (brez Turčije), s katerimi ima EU podpisan pridružitveni sporazum, predstavlja približno 28% celotne populacije in 33% celotnega ozemlja bodočega skupnega notranjega trga EU, skupni BDP pa približno le 4% celotne letne novoustvarjene vrednosti v EU. Gre torej za signifikantna številčna dejstva, zaradi katerih bo potrebno ponovno ovrednotenje ekonomske moči posameznih industrij znotraj EU (tudi predelovalnih dejavnosti), spremenile pa se bodo tudi dimenzije odnosov na skupnem notranjem trgu. Celotna preobrazba notranjega trga pa je še dodatno pod zunanjim pritiskom, ki ga v okviru dogajanja na svetovnem trgu predstavlja potencialna konkurenca iz severnoameriškega in vzhodnoazijskega gospodarskega bazena.

Po doktrini, ki jo zasleduje Evropska komisija, je prilagodljivost (predelovalne) industrije ključna za njeno konkurenčnost (Dimovski, 2000) na globalnem trgu. Industrijski sektorji so prilagodljivi, če so sposobni hitro akumulirati in prezaposeliti resurse (produkcijske faktorje), kot to zahtevajo nove poslovne priložnosti, ki jih ponuja izredna razvojna dinamika trgov. Doseganje prilagodljivosti predelovalne industrije je pogojeno z:

- v **makro komponento**, kar pomeni, da so ključni makroekonomski agregati (devizni tečaj, inflacija, obrestne mere) v EU stabilni oziroma primerljivi z največjimi konkurenti in predstavljajo ustrezno ekonomsko-institucionalno okolje, ki generira konkurenčnost in ne izničuje komparativnih prednosti posameznih industrij;

- v **mikro komponento**, kar pomeni, da podjetja na sektorski in mikro ravni reagirajo na tržne impulze in so se sposobna v ustrezno kratkem reakcijskem času strukturno prilagoditi. Realizacija takšne mikromobilnosti je na podlagi fleksibilnosti in tehnološke ustreznosti povezana s hitro realokacijo produkcijskih faktorjev.

Strukturne spremembe ali prestrukturiranje, ki sledi, je v bistvu pojmovano kot prilagajanje, industrijska politika pa je prilagojena vzvodom, ki pospešujejo takšno prilagajanje (Dimovski, 2000).

Analize gospodarskega stanja EU kažejo kljub ugodnim konjunkturalnim gibanjem v devetdesetih letih zaostajanje za najpomembnejšim svetovnim konkurentom – Združenimi državami Amerike (ZDA). Po podatkih Evropske komisije se je v obdobju od leta 1995 do leta 1999 BDP na prebivalca v EU poviševal v povprečju za 2,0% letno, produktivnost dela za 1,3% letno, zaposlenost pa je v enakem obdobju v povprečju rasla 1,0-odstotno. ZDA so v enakem obdobju poviševale svoj BDP na prebivalca po 3,4-odstotni povprečni letni stopnji, produktivnost dela se je povečala za 2,2%, zaposlenost pa v povprečju za 1,9% letno.

V predelovalnih dejavnostih se je v primerljivem obdobju (1988-98) v stalnih cenah izražena bruto dodana vrednost v EU povečevala povprečno po 1,8% letno ob istočasnem upadanju zaposlenosti (1,4% letno) in zaostajala za rastjo v ZDA. Podobno sliko kažejo tudi podatki rasti obsega industrijske proizvodnje in produktivnosti.

Poudariti je potrebno, da je bila situacija v posameznih članicah EU zelo različna, najboljše rezultate pa so dosegla nekatera majhna gospodarstva, kot sta Irska in Danska, ki jima je uspelo povišati skupno zaposlenost v predelovalnih dejavnostih.

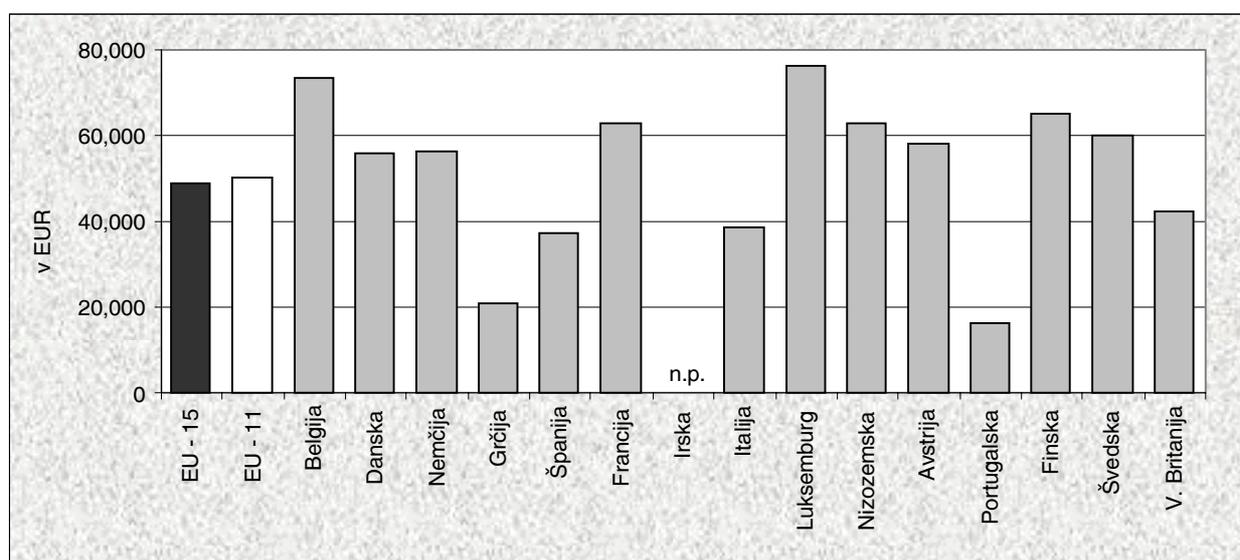
Podatki (gl. tudi sliko 1) nakazujejo, da so spremembe rasti in odstopanja po omenjenih kazalcih zelo izrazite, če jih primerjamo med posameznimi članicami EU. Takšna diferenciacija je posledica dveh razlogov (Dimovski, 2000):

Prilagodljivost predelovalne industrije je ključna za njeno konkurenčnost na globalnem trgu

Analize gospodarskega stanja EU kažejo zaostajanje za najpomembnejšim svetovnim konkurentom, ZDA...

...situacija v posameznih državah članicah je sicer različna...

Slika 1: BDV na zaposlenega v predelovalnih dejavnostih v letu 1998

Vir: Eurostat, Statistics in Focus, 2000.

...najboljše rezultate pa so desegla nekatera najbna gospodarstva, kot sta Irska in Danska, ki jima je uspelo povišati skupno zaposlenost v predelovalnih dejavnostih.

Gospodarsko okolje in pogoji poslovanja v državah EU po uvedbi skupne valute težijo k izenačevanju in odpravljanju razlik...

- v splošni pogoji v gospodarskem okolju nekaterih članic še vedno niso dovolj izenačeni, na kar bi se morale orientirati nacionalne industrijske politike;
- v še vedno je na razpolago dovolj prostora za prestrukturiranje in realokacijo proizvodnih tvorcev, saj doslej ta proces znotraj EU oziroma posameznih nacionalnih gospodarstev še ni bil dovolj učinkovito izpeljan.

Po oceni Evropske komisije je eden izmed temeljnih razlogov za razvojni zaostanek in poslabšano globalno konkurenčnost evropske predelovalne industrije v njeni preveliki diversifikaciji poslovanja, ki je pogojena z geografsko diversifikacijo in katere posledica je tudi izvozna diversifikacija, v omejeni uporabi informacijske tehnologije pri vodenju poslovnih procesov, v nizkih stopnjah investiranja v raziskave in razvoj (R&R), v slabi kvaliteti menedžmenta in v pomanjkanju strateških partnerstev.

(a) Produktna diversifikacija vs. specializacija:

Za evropsko predelovalno industrijo je značilna široka produktna in izvozna diverzifikacija. Takšna gospodarska struktura ima na eni strani prednosti, ki se pokažejo kot koristne ob nastopu gospodarske krize v posamezni panogi. Produktna raznolikost ob zadostni mikromobilnosti produkcijskih faktorjev (vprašljivo za delovno silo znotraj EU) namreč omogoča hitro substitucijo in prestrukturiranje v trenutno propulzivnejše panoge. Na drugi strani pa lahko visoko specializirane panoge bolj izkoristijo prednosti ekonomije obsega. ZDA in Japonska usmerjata svojo gospodarsko aktivnost v panoge predelovalne industrije, za katere so značilna visoka tehnološka vlaganja in agresivne marketinške strategije, evropska predelovalna industrija pa ostaja pri klasičnih proizvodnih programih (proizvodnja naprav in strojev, avtomobilska industrija, kemična industrija, proizvodnja pohištva), ki temeljijo na tehnološkem know how-u, kulturnem bogastvu ter strokovnih znanjih in kvaliteti delovne sile (Evropska komisija, 1999).

(b) Investicijska dejavnost:

Strukturne spremembe predelovalnih dejavnosti v državah članicah EU so se v zadnjih desetih letih dogajale ob istočasnem upadanju intenzivnosti investiranja. Stopnja rasti investicij kot delež BDP je v letu 1998 v povprečju znašala le 0,8% letno, medtem, ko je pred desetimi leti znašala 2,5% letno. Izrazito umirjanje rasti je le delno rezultat zmanjšane državnega investiranja, saj zasledimo tudi izrazit upad investiranja privatnega sektorja. Nasprotno pa je oživiljanje procesa prestrukturiranja v ZDA spremljal močan porast investicij v predelovalno dejavnost. Izražen kot delež BDP je investirani znesek v ZDA v letu 1998 znašal 5,4%, v letu 1988 pa le 2,4% (Dimovski, 2000). Zaradi dolgoročno močne pozitivne korelacije med investicijsko aktivnostjo in kreiranjem novih delovnih mest je prišlo v EU do izrazitejšega znižanja brezposelnosti le pri članicah z nadpovprečno rastjo investicij (Danska, Irska). Ugotavljamo, da poslovno okolje v vsaki posamezni članici determinira in vpliva na odločitve za investiranje v predelovalno dejavnost. Najpomembnejše determinante poslovnega okolja, ki se med posameznimi članicami EU precej razlikujejo, so:

- makroekonomski okvir in politika (inflacija, tečaj, obrestne mere, pogoji kreditiranja);
- institucionalno-zakonodajni okvir (tuje investicije);

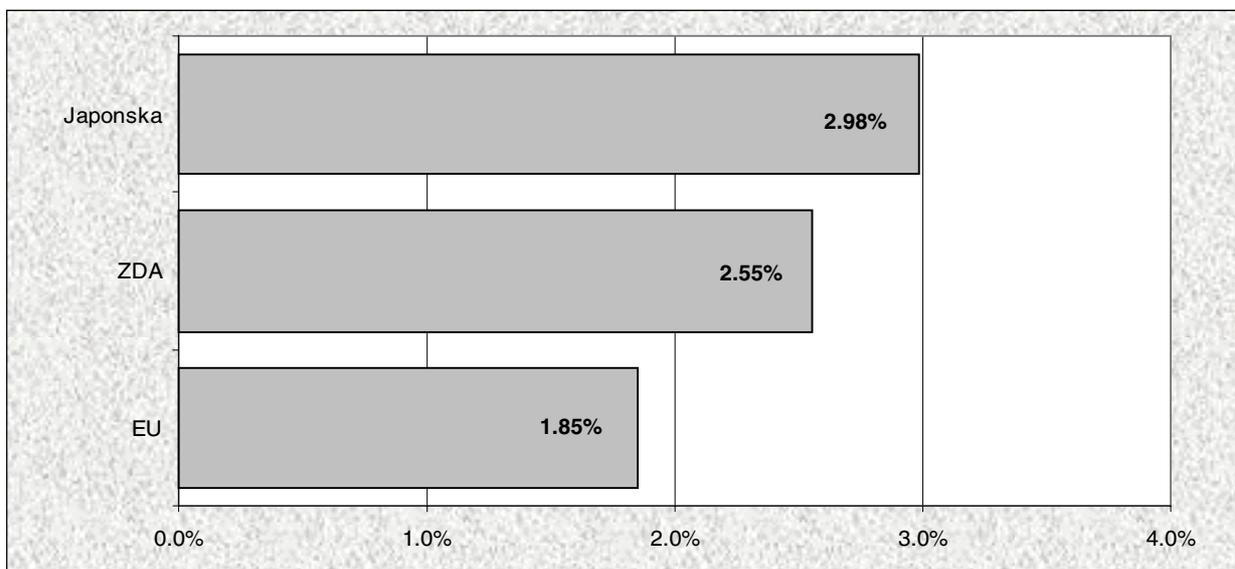
- spremembe preferenc porabnikov.

Upravičeno lahko pričakujemo, da bodo gospodarsko okolje in pogoji poslovanja v državah EU po uvedbi skupne evropske valute težili k izenačevanju in odpravljanju razlik, v slednje pa je z že predstavljeno paleto instrumentov in ukrepov usmerjena tudi industrijska politika unije.

Za dvig konkurenčne sposobnosti podjetij, ne glede na njihovo industrijsko specializacijo, so vedno pomembnejše mehke neopredmetene investicije, predvsem v visoko razvite dejavnosti R&R in v izobraževanje delovne sile. Kljub intenziviranju investicijskih aktivnosti države EU na tem področju v povprečju zaostajajo za globalnima konkurentoma, ZDA in Japonsko.

...v slednje pa je usmerjena tudi industrijska politika unije.

Slika 2: Izdatki za R&R kot odstotek BDP v letu 1997

Vir: Komisija EU, 1999.

Politika upravljanja in investiranja v R&R je v EU zelo razdrobljena in nekoordinirana, izraba rezultatov raziskav, pa je manj učinkovita kot v ZDA. Države EU imajo v primerjavi s svetovno konkurenco neučinkovit sistem patentov in komercializiranja licenc.

(c) **Menažiranje podjetij in strateška partnerstva:**

Evropa prilagaja industrijsko strukturo novim razmeram globalizacije poslovanja. V kolikšni meri se bodo evropska podjetja sposobna spopasti s konkurenti iz Severne Amerike in Daljnega vzhoda bo v glavnem odvisno od kvalitete vodenja in upravljanja podjetij. Evropski menedžerji izkazujejo nekatere slabosti pri vodenju podjetij v razmerah globalizacije, ko je prevzemanje poslovnih rizikov postalo vsakdanja praksa. Neizkušenost evropskih menedžerjev se pokaže predvsem pri razvoju risk-taking investiranja⁵, pa tudi v ustanavljanju podjetij z "venture" kapitalom in upravljanju z lastnino podjetij (corporate governance). Očitki letijo tudi na izobraževalni sistem za menedžerje in na pomanjkanje podjetniške kulture evropskih menedžerjev v primerjavi z ameriškimi (Dimovski, 2000).

Za dvig konkurenčne sposobnosti podjetij so vedno pomembnejše mehke neopredmetene investicije

⁵ Investicije v tvegane projekte in vzpodbujanje stopenj rasti poslovanja v firmah z inovativnimi projekti.

Slovenija je zaradi svojih, zgodovinsko pogojenih dolgoletnih ekonomskih in tehnoloških povezav z državami EU, še posebej pa zaradi vključevanja v njen skupni trg, zelo občutljiva na spremembe industrijske politike v EU

Proces uveljavitve informacijskih in komunikacijskih tehnologij, ki je posledica povečane zapletenosti tehnoloških sistemov in krajšanja življenjskega cikla "high-tech" proizvodov, je olajšal dostop malim podjetjem do mrež in baz podatkov. Čeprav imajo velike multinacionalke še vedno možnost prevlade v poslovnih mrežah, se je pokazala potreba povezovanja malih in srednje velikih podjetij v poslovne mreže⁶. Globalizacija je podjetja dejansko prisilila v sklepanje strateških zaveznih⁷, da bi pridobila dostop do potrebnega know-how-a, razpršila tveganje ter razširila kanale distribucije na regionalni in globalni ravni. Ključna enota produkcije ni več individualno podjetje, temveč decentralizirana mreža podjetij, bolj kot sama velikost pa je pomembna kvaliteta poslovnih odnosov.

Na osnovi preseka stanja evropske predelovalne industrije in dosedanje industrijske politike lahko ugotovimo, da bo težišče aktivnosti bodoče industrijske politike EU usmerjeno v zagotovitev naslednjih ciljev (Erber/Hagemann/Seiter, 1998):

- Povečevanje konkurenčne sposobnosti evropskih podjetij
- Ukrepi industrijske politike ne smejo omejevati konkurence
- Uporaba protekcionističnih instrumentov naj se zreducira na minimum
- Investicijska dejavnost naj bo usmerjena v R&R in v pospeševanje izobraževanja na vseh ravneh poslovnega procesa
- Orientacija razvojno-raziskovalne dejavnosti v podporo podjetniškim procesom
- Dialog med državo, znanstveno sfero in podjetji se mora okrepiti in vzdrževati na najvišjem možnem nivoju
- Pospeševanje razvoja majhnih in srednje velikih podjetij
- Poglavitna naloga bruseljskega uradniškega sistema je učinkovito koordiniranje vseh navedenih aktivnosti

Slovenija (njena predelovalna industrija) je zaradi svojih, zgodovinsko pogojenih dolgoletnih ekonomskih in tehnoloških povezav z državami EU, še posebej pa zaradi vključevanja v njen skupni trg, zelo občutljiva na spremembo industrijske politike v EU. Zato je potrebno poteze, ki jih na področju strukturnega prilagajanja in globalizacije vlečejo bruseljski akterji ekonomske politike, nenehno spremljati in temeljito analizirati. Tesne tržna, produktna in tehnološka vpetosti slovenske predelovalne industrije

⁶ ILO študija obravnava dve vrsti tako imenovanih industrijskih mrež:

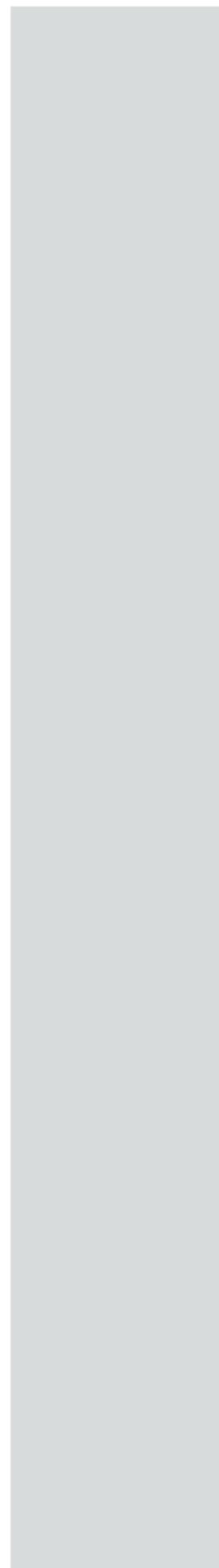
Kraljestvo: Kraljevski tip organizacijskih povezav predvideva, da strateško vodstvo zagotavlja veliko, najverjetneje domače ali tuje multinacionalno podjetje, ki z vertikalno povezavo spaja več manjših dobaviteljev. Primer v praksi so japonske dobaviteljske mreže;

Republika: Združuje mala, visoko specializirana podjetja v horizontalno mrežo, kjer ni strateškega "leaderja". Strateško vodstvo namreč zagotavlja eden ali več posrednikov, ponavadi javne ali privatne institucije, ki prevzemajo različne marketinške, organizacijske in druge storitve. Takšna oblika strateških partnerstev je značilna za večino industrijskih okrožij Zahodne Evrope, tipična predstavnika pa sta mrežno povezana mala in srednje velika podjetja v severni Italiji, imenovana "Tretja Italija" in podjetniška okrožja na Danskem;

Poleg čistih oblik najdemo kombinacijo oz. hibrid med obema tipoma industrijskih mrež. Najbolj znan primer take hibridne mreže je Silicijska dolina v Kaliforniji (ZDA).

⁷ Pri tem gre v zadnjem času za "non-equity" pogodbeno odnose in za globalno industrijsko kooperacijo - sodelovanje med podjetji poteka na osnovi pogodb ali dogovorov, brez navzkrižnega lastništva ali ustanovitve novega podjetja; pojavne oblike so dogovor o delitvi proizvodnje, dobaviteljska veriga, distribucijski dogovor, skupno trženje, licenčna pogodba, sodelovanje v raziskavah in razvoju (R&R).

v evropski gospodarski prostor zato nosilec industrijske politike v Sloveniji sugerira, da poleg lastnih nacionalnih razvojnih ciljev upoštevajo tudi širši razvojni okvir, ki je dan z industrijsko politiko EU.

4. INDUSTRIJSKA POLITIKA PREDELOVALNIH DEJAVNOSTI V SLOVENIJI

4.1. Strategije, nacionalni programi in posebni razvojni dokumenti

Sprejem Strategije gospodarskega razvoja v letu 1995 je podal ključne strateške usmeritve razvoja slovenskega gospodarstva...

... pred tem pa težko govorimo o prisotnosti celovitega in koordiniranega koncepta industrijske politike z jasno opredeljenimi cilji na mikro in sektorski ravni.

V letu 1996 je Vlada sprejela Strategijo povečevanja konkurenčnih sposobnosti slovenske industrije

O prisotnosti celovitega in koordiniranega koncepta industrijske politike z jasno opredeljenimi cilji, aktivnostmi in ukrepi na mikro in sektorski ravni bi v Republiki Sloveniji v prvih petih letih poosamosvojitvenega obdobja (1991 – 1995) težko govorili. Usmerjanje slovenske predelovalne industrije je bilo izredno selektivno in arbitrarno (Dimovski, 2000) in je temeljilo na kopici različnih razvojnih in sanacijskih dokumentov (nacionalni programi, posebni razvojni zakoni idr.), ki so urejali posamezna področja industrijskega razvoja, vendar pa so bili med seboj vsebinko močno neusklajeni, javnofinančne obveznosti, ki so izhajale iz njih, pa so presegle vsako razumno mejo (Potočnik/Murn, v Murn 2000). Vodeje takšne politike se je v glavnem manifestiralo preko štirih programov oziroma mehanizmov: državnih pomoči podjetjem, posredne pomoči preko Agencije za sanacijo bank, pomoči preko Slovenske razvojne družbe ter vplivanja preko poddržavljenih podjetij.

Sprejem Strategije gospodarskega razvoja Slovenije; Približevanje Evropi - Rast, konkurenčnost, integriranje (Strategija D) v letu 1995, ki je nastala v tranzicijskih razmerah, je podala ključne strateške usmeritve razvoja slovenskega gospodarstva, ki so temeljile na makroekonomski stabilizaciji in prilagoditvi institucionalnega okvira za oblikovanje uspešnega tržnega gospodarstva. Strateška postavka tega dokumenta je temeljila na podmeni, da posebnih instrumentov za vzpodbujanje industrijskega strukturnega prilagajanja ni potrebno opredeljevati, ker se ekonomski razvoj, ki je bil rdeča nit te strategije, lahko dosega spontano, z uvajanjem na privatni lastnini bazirane tržne ekonomije. Kljub izrazitemu makroekonomskemu pristopu pa so bila zastavljena prva izhodišča za celovit pristop k vodenju strukturne industrijske politike.

Z namenom, da preide iz arbitrarnega in selektivnega pristopa reševanja največjih industrijskih bolnikov na sodoben nediskriminiran koncept spodbujanja industrijskega razvoja, je Vlada Republike Slovenije v letu 1996 sprejela Strategijo povečevanja konkurenčnih sposobnosti slovenske industrije. Od klasične industrijske politike se razlikuje po tem, da ne določa panog, sektorjev ali celo podjetij, ki naj bi bili deležni preferenčnega obravnavanja, ampak določa načine, kako vplivati na povečevanje sposobnosti podjetij, brez neposrednega vpliva na poslovne odločitve. Koncept je temeljil na horizontalnih programih, s katerimi se je želelo okrepiti endogene razvojne potenciale podjetij preko mehkih elementov konkurenčnosti.

V Sloveniji je bilo v zadnjih letih narejenih tudi veliko parcialnih študij⁸, ki so bile usmerjene v identifikacijo problemov ter pospeševanje procesa

⁸ Med najodmevnejše v zadnjih dveh letih sodijo:

- Dimovski, V. in soavtorji (CIC): Slovenska industrija v pogojih notranjega trga EU, avgust 2000
- Prašnikar, J. in soavtorji (EF): Konkurenčnost gospodarstva, avgust 2000
- Petrin, T. in Dmitrovič, T.: Izboljšanje konkurenčne sposobnosti slovenskih proizvodnih podjetij, marec 2000
- Lapornik, M. in Stanovnik, T.: Izhodišča za povečanje dodane vrednosti na zaposlenega, maj 2000
- Lesjak, I.: Konkurenčnost gospodarstva – politika pospeševanja razvoja malih in srednje velikih podjetij, marec 2000
- Industrijska konferenca (GZS): Stanje in možnosti konkurenčnega razvoja slovenske industrije, junij 1999.

(p)restrukturiranja in povečanje konkurenčne sposobnosti slovenskega gospodarstva. Večina teh študij je bila usmerjena prav na področje predelovalne industrije kot sektorja, ki je bil zaradi izgube nekdanjih južnih trgov v tranzicijskem obdobju prisiljen v najhitrejšo tehnološko in organizacijsko preobrazbo in reorientacijo na visokokonkurenčne evropske in svetovne trge.

Od leta 1997 naprej so bile dosežene pomembne strukturne spremembe in pozitivni trendi na področju predelovalne industrije⁹. Ob tem pa primerjalne analize kažejo, da ostajajo ključni problemi, ki so osnova za oblikovanje industrijske politike za doseganje hitrejšega strukturnega prilagajanja in pospešene gospodarske rasti:

- fizična produktivnost in produktivnost, merjena z dodano vrednostjo na zaposlenega, v Sloveniji še vedno zaostajata za primerljivimi pokazatelji v državah EU. Vzrok za to je sorazmerno nizka stopnja tehnološke opremljenosti proizvodno-poslovnih procesov, pomanjkljivost menadžerskih in tehnoloških znanj in nizka stopnja usposobljenosti na vseh področjih, vključno s slabo razvito, v razvoj inovativnega podjetništva usmerjeno infrastrukturo;
- v strukturi panoge še vedno prevladujejo tradicionalne industrije, delež zaposlenih in kapitala v propulzivnih panogah pa je še vedno nižji kot v primerljivih državah EU, v strukturi izvoza, usmerjenega na najzahtevnejše evropske in svetovne trge pa se v zadnjih treh letih relativno znižuje delež izdelkov¹⁰, v katerih so inkorporirani visok kapitalski vložek, sodobna tehnologija in s tem višja dodana vrednost;
- ni partnerskega odnosa med zasebnim sektorjem in akademsko sfero ter razvojnimi inštituti v smislu kontinuiranega in učinkovitega prenosa sodobnih tehnologij in organizacijskih znanj v proizvodno-poslovne procese podjetij.

V letu 1999 je slovenska vlada pripravila in sprožila proces vodenja aktivne industrijske politike, ki je rezultanta mobilizacije vseh dosedanjih operativno-upravnih in raziskovalnih aktivnosti in se izvaja v sklopu večih, med seboj povezanih programov:

1. Strategija povečevanja konkurenčnih sposobnosti slovenske industrije, ki kot krovni vladni dokument predstavlja osnovo za izvajanje politike industrijskega razvoja;
2. Program prestrukturiranja železarstva v RS;
3. Ukrepi na področju prilagajanja in prestrukturiranja posameznih panog predelovalne dejavnosti z največjimi strukturnimi problemi – Program prilagajanja slovenske tekstilne in oblačilne ter usnjarske in obutvene industrije pogojem delovanja notranjega trga EU za obdobje 2001-2003 ;
4. Program za spodbujanje podjetništva in konkurenčnosti za obdobje 2001-2002.;

Od leta 1997 naprej so bile dosežene pomembne strukturne spremembe in pozitivni trendi na področju predelovalne industrije...

...kljub temu pa na tem področju še ostajajo nekateri ključni problemi.

V letu 1999 je slovenska vlada pripravila in sprožila proces vodenja aktivne industrijske politike, ki se izvaja v sklopu večih med-sebojno povezanih programov...

⁹ Podrobno o tem v Rotija, K. in avtorji: Analiza poslovanja gospodarskih družb v obdobju 1995-2000 po dejavnostih, Delovni zvezek UMAR, 2001, str. 17-26.

¹⁰ Nekatero pridruženo članice (Madžarska, Poljska) nas kljub slabšemu izhodiščnemu položaju ob začetku tranzicijskega obdobja (1990-1992) že prehitevajo in prevzemajo tržne deleže na evropskih trgih.

...katerih cilj je povečanje konkurenčne sposobnosti podjetij in države z ustvarjanjem dinamičnega, podjetniško naklonjenega in stabilnega makroekonomskega okolja.

Cilj programov je povečanje konkurenčne sposobnosti podjetij in države z ustvarjanjem dinamičnega, podjetniško naklonjenega in stabilnega makroekonomskega okolja, ki omogoča rast in inovativnost, ter z usmerjanjem razvojnih spodbud države na tista področja, ki lahko pomembno prispevajo k odpravljanju strukturnih neskladij.

Razvojni program (strategija) za povečanje konkurenčne sposobnosti zajema sklop horizontalnih ukrepov (politika in programi za razvoj malih in srednje velikih podjetij, spodbujanje informatizacije in tehnološke prenove podjetij, razvoj človeških virov, izobraževanje in usposabljanje menedžerjev, spodbujanje internacionalizacije in neposrednih tujih investicij idr.), usmerjenih na vse panoge, ne glede na velikost in alokacijo, predvsem pa so namenjena podjetjem, ki so se sposobna (vsaj potencialno) spopasti s trdimi pogoji evropskega konkurenčnega trga.

Program je oblikovan v štiri podprograme:

- (a) spodbujanje strategij za povečanje produktivnosti in dodane vrednosti na zaposlenega, ki zajema vzpodbude za uvajanje sistemov stalnih izboljšav v podjetjih;
- (b) spodbujanje povezovanja podjetij in razvoja klastrov (grozdov), ki zajema spodbude in povezovanje (ne nujno na kapitalski oz. lastniški osnovi) podjetij in specializacije v proizvodnih verigah, za skupen nastop na mednarodnih trgih, za razvoj novih produktov in za skupne projekte na področju tehnoloških izboljšav;
- (c) spodbujanje internacionalizacije podjetij in novega investicijskega zagona, kar implicira vzpodbude za prodornejši nastop slovenskih podjetij na mednarodnih trgih ter za pridobivanje strateških partnerjev;
- (d) spodbujanje tehnološkega razvoja in inovacij, ki zajema spodbude za pospešeno investiranje podjetij v R&R in tehnološki razvoj, za razvoj raziskovalne infrastrukture ter za uvajanje R&R in tehnoloških in organizacijskih inovacij v poslovno prakso.

Razvojne vzpodbude države so oblikovane v skladu s pravili EU in se dodeljujejo na transparenten način. V januarju 2000 je bil sprejet tudi program vzpodbujanja neposrednih tujih investicij, ki je sestavni del politike industrijskega razvoja. Poleg integriranega pristopa za spodbujanje naložb, ki je v veliki meri usmerjen v povečanje neposrednih tujih naložb, vključuje tudi programe spodbujanja strateških partnerstev in povezovanja domačih proizvajalcev s tujimi partnerji.

Predstavljeni ukrepi proaktivne industrijske politike v Republiki Sloveniji se ne izključujejo z novo razvojno paradigmo, opredeljeno v okviru Strategije gospodarskega razvoja Slovenije 2001 – 2006 (Strategija II), ki jo je v juniju 2001 sprejela Vlada RS. Izčrpani dosednji razvojni vzorec, ki je temeljil na makroekonomski stabilizaciji in mikroekonomskem prestrukturiranju, je nadomestila integralna opredelitev razvojnih ciljev, izhajajoča iz enakovrednega obravnavanja gospodarske, socialne in okoljske razsežnosti blaginje kot svojega osnovnega cilja. Novi koncept zahteva prednostno zniževanje razvojnega zaostanka na področju gospodarstva, vendar dosežen tako, da se ne bodo povečali zaostanki na področju socialnega in okoljskega razvoja. Ravno socialni in okoljski komponenti

Ukrepi proaktivne industrijske politike se ne izključujejo z novo razvojno paradigmo, opredeljeno v okviru SGRS 2001-2006

razvoja bo potrebno nameniti posebno pozornost v okviru prihodnjih načrtov in aktivnosti industrijske politike v Sloveniji. Glede na specifični razvoj v zadnjih desetletjih in glede na vpetost v (z geopolitičnega vidika strateško pomemben) srednjeevropski prostor, ima slovenska predelovalna industrija ob upoštevanju socialne in okoljske razsežnosti komparativne prednosti pred konkurenco iz zahodne Evrope. Glede na doseženo stopnjo industrijske (oziroma ekonomske) razvitosti, imamo namreč v primerjavi z državami EU in ostalimi kandidatki za vstop v EU bistveno višji nivo socialne in okoljske razsežnosti blaginje. Socialne kohezije in okolja v okviru predstavljene razvojne paradigme torej ne smemo jemati kot faktor omejevanja, temveč kot potencialni dejavnik razvoja.

4.2. Temeljna zakonodaja, usklajenost z *Acquis* -jem in stanje na področju pogajalskih izhodišč RS za sprejem pravnega reda EU (za področje 15 – industrijska politika)

Slovenija je v obdobju po osamosvojitvi, še posebej pa v času po podpisu sporazuma o pridruženem članstvu v Evropski uniji, pospešeno gradila sodoben institucionalno-pravni okvir. Socialno-tržni tip gospodarstva, kot verjetno najprimernejša oblika organiziranosti ekonomskega sistema za majhno razvijajoče se gospodarstvo (kot je Slovenija), ne nastane zgolj z liberalizacijo, temveč je bilo potrebno rešiti vrsto organizacijsko-institucionalnih problemov ter vzpostaviti zakonsko sankcionirane mehanizme pravic in odgovornosti ekonomskih subjektov. Tukaj gre za jasno definicijo lastninskih pravic, oblikovanje pravnega sistema, ki ustreza tržnemu gospodarstvu, kot tudi oblikovanje neodvisnih institucij (centralna banka, razvojne agencije, različni regulatorni organi idr.; op. avtorja), ki povečujejo zanesljivost novega sistema in zmanjšujejo transakcijske stroške (Falk/Funke, v Ovin 1995). Med dobavitelje tržno orientiranih institucij – lahko jih obravnavamo kot javne dobrine z velikimi (predpostavljeno pozitivnimi) eksternimi učinki - spadajo vlada oz. vladna administracija, centralna banka in organizirane interesne skupine (združenja). Takšen koncept institucionalnega razvoja je kompatibilen z vodenjem strateške industrijske politike, ki želi slovenskemu gospodarstvu ponuditi in soustvariti nov razvojni impulz, po drugi strani pa se zmanjšuje potreba po diskrecijski ekonomski politiki.

Temeljna sistemska zakonodaja z gospodarskega področja je v Republiki Sloveniji sprejeta ter usklajena s smernicami in direktivami EU. Kot taka predstavlja ustrezno osnovo za vodenje industrijske politike. V ta širši zakonodajni sklop lahko prištevamo:

- Zakon o gospodarskih družbah (ZGD)

To je temeljni sistemski zakon, ki pomeni konkretizacijo ustavne norme o svobodni gospodarski pobudi. Kolikor se gospodarska dejavnost opravlja izključno s pridobitnim namenom, se lahko uresničuje zgolj v tistih pravnoorganizacijskih oblikah, ki jih določa ZGD. Ta zakon torej ureja statusno pravna vprašanja poslovanja tistih gospodarskih subjektov, ki opravljajo pridobitno dejavnost kot svojo izključno dejavnost. Ker so omenjeni gospodarski subjekti ključne celice tržnega gospodarstva, je definiranje pravil notranjega (mikro) in zunanjega podjetniškega okolja, v katerem se vršijo poslovne aktivnosti, eden izmed predpogojev za uveljavitev modela tržnega gospodarstva, ki bazira na privatni lastnini. ZGD kot sodoben sistemski zakon, ki je primerljiv z ustreznimi zakonskimi

Slovenija je v obdobju po osamosvojitvi, še posebej pa v času po podpisu sporazuma o pridruženem članstvu v EU, pospešeno gradila sodoben institucionalno-pravni okvir...

...tako je danes temeljna sistemska zakonodaja z gospodarskega področja v Sloveniji usklajena s smernicami in direktivami EU...

rešitvami v razvitih gospodarstvih zahodne Evrope, predstavlja ustrezen institucionalni okvir slovenskim podjetjem, ki poslujejo v mednarodnem okolju. Z nekaterimi diktiranimi oziroma zakonskimi rešitvami, ki opredeljujejo postopke ustanavljanja in pričetka poslovanja podjetij (višina potrebnega osnovnega kapitala, administrativne zahteve,...), načine in postopke sprememb lastništva podjetij, tako (ne)posredno vpliva na število udeležencev na trgu, intenzivnost konkurence, reakcijski čas prestrukturiranja podjetij itd. ter se dotika polja željenih stanj in ukrepov, ki jih opredeljuje aktivna industrijska politika.

- Zakon o prisilni poravnavi, stečaju in likvidaciji (ZPPSL)

Omenjeni zakon ureja pogoje za izvedbo in postopek prisilne poravnave in stečaja nad insolventnimi (plačilno nesposobnimi) ali prezadolženimi gospodarskimi subjekti (dolžniki). Prav tako zakon ureja tudi postopek t.i. prisilne likvidacije gospodarskih družb. Namen zakona je prvenstveno odprava insolventnosti dolžnika s prisilno poravnavo in finančno reorganizacijo ter poplačilo upnikov. Kolikor takšnih ciljev ni mogoče doseči, zakon konceptualno podpira temeljni princip trga: v konkurenčnem boju naj preživijo samo uspešni oz. potencialno sposobni gospodarski subjekti; vsi, ki tega pritiska ne prenesejo, se morajo umakniti. Tako zakon omogoča, da se produkcijski faktorji, ki so neučinkovito mobilizirani v neuspešnih podjetjih, v najkrajšem možnem času prestrukturirajo in realocirajo v potencialno uspešnejši podjetniški kombinaciji, kar predstavlja enega izmed ciljev industrijske politike.

- Zakon o varstvu konkurence (ZVK), Zakon o preprečevanju omejevanja konkurence (ZPOmK)

Konkurenca je temeljni postulat tržnega gospodarstva. Iz tega razloga so dejanja nelojalne konkurence in dejanja, ki v nasprotju z zakonom omejujejo konkurenco, prepovedana že na sami ustavno pravni ravni. Konkurenčno pravo, ki odpravlja v realnem svetu pogosto imperfektnost trgov, predstavlja podporni steber sodobno zasnovane industrijske politike. S svojimi instrumenti, ukrepi in cilji poskuša konkurenčno pravo zagotoviti vsem udeležencem na trgu enake izhodiščne pogoje poslovanja, s protimonopolnimi ukrepi pa zmanjšuje zlorabe prevladujočega položaja in dejanja nelojalne konkurence. Kot temeljni ekonomskopolitični cilj tako zasledujemo optimalno strukturo in intenzivnost konkurence na posameznih trgih in doseganje čim večje narodnogospodarske učinkovitosti produkcijskih faktorjev.

- Zakon o varstvu potrošnikov (ZVPot)

Za sodobno tržno gospodarstvo, prežeto z globalizacijskim valom in izrednim tempom sprememb, je značilna izredna heterogenost in specializacija ponudbe blaga in storitev, kar zaradi objektivnih dejstev potrošnike že v izhodišču postavlja v podrejen položaj. Zakonodajca s področja varstva potrošnikov ureja pravice potrošnikov pri ponujanju, prodajanju in drugih oblikah trženja blaga in storitev podjetij in določa dolžnosti državnih organov in drugih subjektov, da te pravice zagotavljajo. S tem je doseženo, da se celotni podjetniški ponudbi zoperstavi kompetentno povpraševanje. Posredno se preko osveščenih potrošnikov, ki dvigajo zahtevnostno raven povpraševanja, podjetniški sektor nahaja pod naravnim pritiskom, ki ga sili v dvig kakovostnega nivoja svoje ponudbe in s tem v dvig splošnega družbenega blagostanja.

- Zakon o nadzoru nad državnimi pomočmi (ZNDP)

Subvencije (direktne ali posredne – državna poročstva, ugodna posojila selektivni davki,...) so klasičen instrument industrijske politike v obdobju med leti 1950 - 1980. Sodobno zasnovani koncept industrijske politike, ki se je izoblikoval v evropskem prostoru v zadnjih dveh desetletjih, je relativiziral pomembnost in uporabno vrednost tega instrumenta, saj je prepogosto vodil v diskriminacijo tržnih subjektov. V ekonomskopolitični praksi se je uveljavil ožji pristop vzpodbujanja gospodarskih subjektov v obliki državnih pomoči. Z izjemo kmetijskega sektorja¹¹ nudi država na razpolago finančno participacijo podjetniškemu sektorju samo za doseg določenih (narodnogospodarskih) horizontalnih ciljev: vzpodbujanje tehnološke in raziskovalno-inovacijske dejavnosti v podjetjih, vzpodbujanje uvajanja okolju prijaznih tehnoloških postopkov, pomoč za mala in srednje velika podjetja, vzpodbujanje zaposlovanja in skladnega regionalnega razvoja. Zakon ureja postopek in nadzor nad dodeljevanjem ter uporabo državnih pomoči z namenom uveljavljanja načel tržnega gospodarstva, ohranjanja konkurence ter izvajanja mednarodno sprejetih obveznosti.

- Zakon o finančnem poslovanju podjetij (ZFPPod)

Finančno poslovanje kot temelj poslovnega procesa v sodobnem denarnem gospodarstvu pomeni izvajanje aktivnosti za zagotavljanje finančnih sredstev ter upravljanje in razporejanje finančnih sredstev in njihovih virov z namenom zagotavljanja pogojev za opravljanje gospodarske dejavnosti. Sodobna in jasno definirana pravila igre na tem področju vplivajo na finančno disciplino, in posledično plačilno sposobnost podjetij in celotnega narodnega gospodarstva, ter so tako bistvenega pomena za doseganje podjetniške učinkovitosti in (mednarodne) konkurenčnosti. Zakonodajca s tega področja poskuša posredno učinkovati tudi na dvig morale in podjetniške kulture v slovenskem prostoru in kot taka nudi podporo sodobni industrijski politiki, ki temu področju posveča izjemno pozornost.

- Zakon o davku na dodano vrednost (ZDDV), Zakon o trošarinah (Ztro) in Zakon o davku od dobička pravnih oseb (ZDDPO)

Zelo pomembna je zakonodaja, ki posega na področje javnih financ in fiskalne politike in predstavlja pomembno oporo/zavoro vodenju industrijske politike. Povdarili bi predvsem redistribucijsko vlogo, ki jo ima v povezavi z nacionalno industrijsko politiko fiskalni sistem, saj se sredstva za izvajanje ukrepov industrijske politike v največji meri črpajo iz tega naslova. Na drugi strani je izredno pomembna izbira višine davčnih obremenitev, ki predstavlja za podjetniški sektor strošek poslovanja in je torej lahko instrument vzpodbude pri vodenju industrijske politike v smeri višje učinkovitosti. ZDDPO, ki opredeljuje 30-odstotno splošno davčno stopnjo na davek od dobička¹², je v smislu zakonske rešitve pomemben ukrep industrijske politike za pritegnitev tujega lastniškega kapitala v slovenski prostor, ki s seboj prinaša vse pozitivne posledice¹³ za domačo predelovalno industrijo. Analogno lahko razmišljamo tudi pri velikosti davčnih stopenj v ZDDV in Ztro. Oba sta v svojih bistvenih določbah skladna z zakonodajo, ki so ji podvrženi gospodarski subjekti iz Evropske unije, s katerimi slovenska podjetja predelovalne industrije konkurirajo na globalnem trgu.

¹¹ Posebni programi prestrukturiranja so bili izjemoma uvedeni tudi v jeklarstvu, ladjedelništvu ter pri proizvodnji motornih vozil in sintetičnih vlaken.

¹² Davčna stopnja je med najnižjimi v Evropi.

¹³ Več o vlogi neposrednih tujih investicij glej v Rojec, M.: Prestrukturiranje z neposrednimi tujimi investicijami, UMAR, 1998.

- **Zakon o industrijski lastnini (ZIL-1), Zakon o avtorskih in sorodnih pravicah (ZASP)**

Ta zakonodajni sklop, ki določa vrste pravic intelektualne lastnine in postopke za podelitev, registracijo ter sodno in drugo varstvo navedenih pravic (patenti, blagovne in storitvene znamke, modeli, in geografske označbe, avtorska in sorodne pravice), predstavlja izredno pomemben mehanizem za vzpodbujanje raziskovalno inovacijske dejavnosti v podjetjih. Brez tega pa si ob prehodu v 21. stoletje ne moremo predstavljati sodobno zasnovane industrijske politike. Prav tako (lahko) predstavlja sodoben pravni okvir zaščite pravic intelektualne lastnine pomembno okoliščino za tuje investicije v slovensko gospodarstvo.

* * *

V povezavi z navedenimi temeljnimi zakonodajnimi sklopi, ki na splošni ravni opredeljujejo institucionalno, k povečani konkurenčnosti naravnano podjetniško okolje, je bilo v Republiki Sloveniji sprejeto tudi veliko podzakonskih aktov, ki na specifičnih operativnih ravneh dopolnjujejo osnovno zakonodajo in so sprejeti v funkciji podpore aktivni industrijski politiki.

Manj urejeno je v tem trenutku finančno področje, kjer pogrešamo strateške usmeritve in institucionalizacijo postopka privatizacije bank in zavarovalnic. Konsolidacija lastništva in vodenja v finančnih institucijah je namreč nujna za učinkovito poslovanje in upravljanje. Učinkovit in mednarodno konkurenčni finančni sistem pomeni močno oporo in vzpodbudo pri vodenju aktivne industrijske politike v Sloveniji. V tem kontekstu je smiselno preučiti izkušnje pri vodenju industrijske politike v Nemčiji v povojnem obdobju, kjer so večje poslovne banke skupaj z vladnimi institucijami in gospodarstvom odigrale osrednjo razvojno vlogo, predvsem z izbiro prejemnikov finančnih aranžmajev in prevzemom tveganja¹⁴.

Gledano z ožjega zakonodajnega vidika je pregled veljavnih predpisov pokazal znatno skladnost med principi in cilji industrijske politike v EU in Sloveniji. Naša nacionalna zakonodaja je praktično v celoti usklajena s pravnim redom Evropske unije, področje industrijske politike pa je v okviru predpristopnih pogajanj med Republiko Slovenijo in Evropsko Unijo začasno zaprto in ne zahteva prehodnih obdobj.

Institucije v okviru industrijske politike so usposobljene za izvajanje nalog, ki sledijo iz sprejetih strategij in delujejo pod skupno koordinacijo Ministrstva za gospodarstvo. Slednje se bo moralo za večjo implementacijsko sposobnost le nekoliko kadrovsko okrepiti. Pomembnejša institucija, v okviru katere se izvaja proces prestrukturiranja podjetij in privatizacije, je Slovenska razvojna družba. Predvidoma bo v letu 2002 ob zaključku procesa privatizacije in prenosu aktive družbe na pooblaščen investicijske družbe njena funkcija odmrla. Vsekakor bi bilo koristno, da bi ob informacijah, znanju in izkušnjah, ki jih poseduje zaposleni strokovni kader, na njenih temeljih zrasla globalna razvojna agencija, ki bi predstavljala vezni člen med vladno industrijsko politiko in njeno operacionalizacijo na podjetniški ravni.

... področje industrijske politike pa je v okviru predpristopnih pogajanj med Slovenijo in EU začasno zaprto in ne zahteva prehodnih obdobj.

¹⁴ Več o tem v Jaklič, M.: Strateško usmerjanje gospodarstva, 1994, str 42-46.

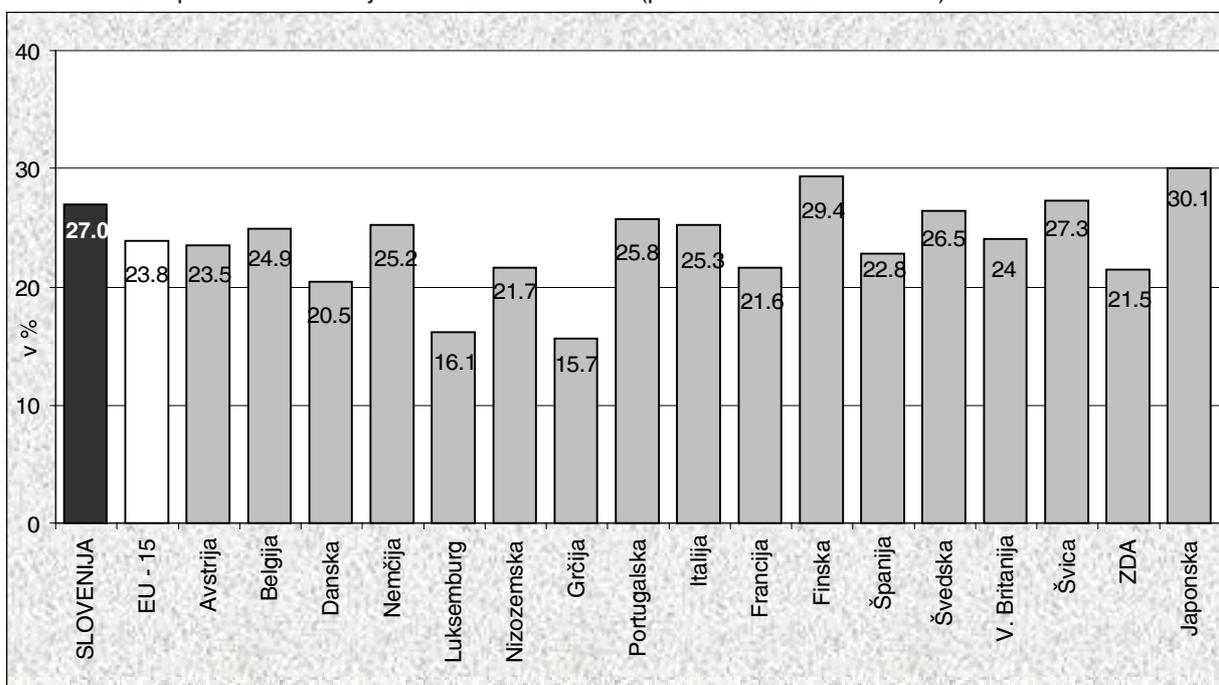
5. ANALIZA STANJA SLOVENSKE PREDELOVALNE INDUSTRIJE

5.1. Pomen predelovalnih dejavnosti

Razvita gospodarstva se gibajo v smeri postindustrijske in informacijske družbe, kjer gibalno ekonomske aktivnosti predstavlja storitveni sektor. Ne glede na to so aktivnosti industrijske politike¹⁵ usmerjene na vsa področja gospodarskih dejavnosti, v primarni, sekundarni in storitveni sektor. Težišče pričujoče analize bo usmerjeno na področje predelovalnih dejavnosti¹⁶ (predelovalne industrije), ki kljub dejstvu, da je njihov pomen v zadnjih 25-ih letih relativno upadel vis a vis storitvenim dejavnostim, ohranjajo vlogo sektorja, ki je vitalnega pomena za gospodarsko rast. Zavedati se moramo, da relativno znižanje deleža predelovalnih dejavnosti in industrije nasploh v strukturi BDP in skupni zaposlenosti ni nujno pokazatelj upadanja konkurenčnosti tega sektorja (Dmitrovič, 1998). Gre samo za dialektiko razvoja, kot je bilo nakazano v začetku.

Pomen predelovalnih dejavnosti je nasproti storitvenim dejavnostim v zadnjih 25 letih relativno upadel...

Slika 3: Delež predelovalnih dejavnosti v strukturi BDP (po bruto dodani vrednosti)

Vir: SURS, EUROSTAT (Statistics in Focus), Guide to Economic Indicators (The Economist).

Opomba: Slovenija (1999), države EU (1998), ostali (1995).

Iz grafa 3 je razvidno, da predelovalne dejavnosti še vedno prispevajo pomemben delež k celotni ustvarjeni dodani vrednosti v narodnih gospodarstvih. Slovenija se za razliko od ostalih tranzicijskih dežel vzhodne Evrope¹⁷ nahaja v povprečju razvitih dežel, kar dejansko nakazuje, da je

...obranja pa vlogo sektorja...

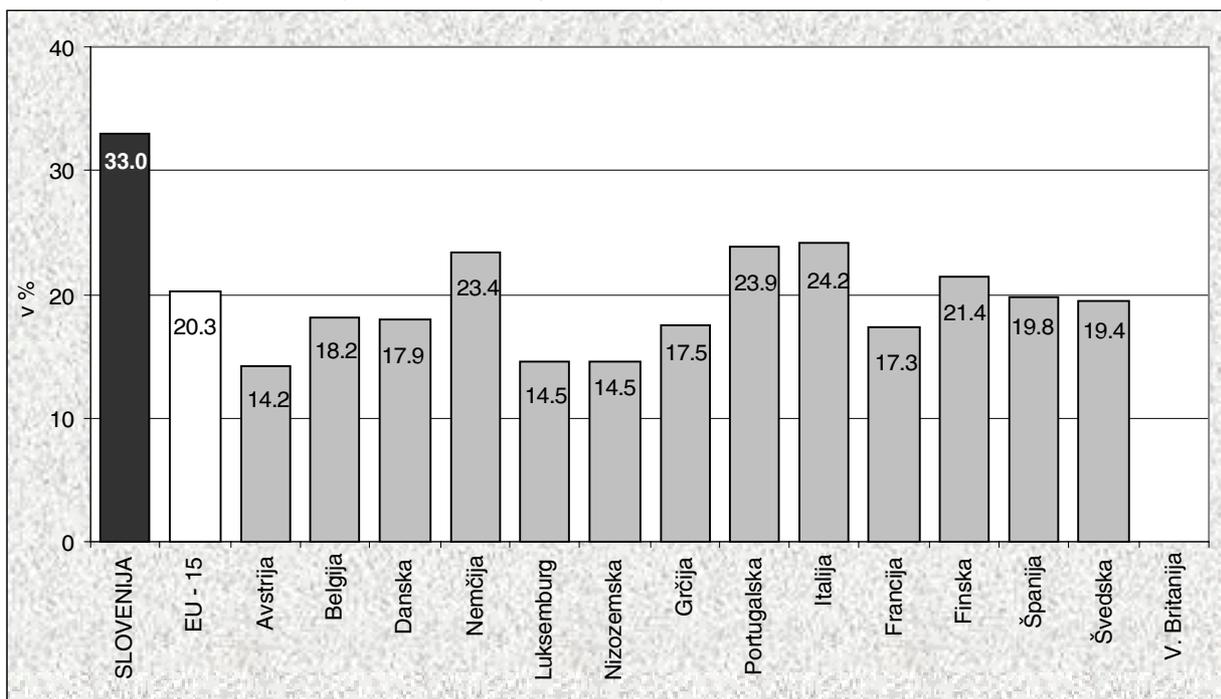
¹⁵ Termin "industrijska politika" je prevod angleškega izraza "industrial policy", ki je v strokovni literaturi splošno uveljavljen in se ne nanaša zgolj na področje predelovalne industrije. Angleški prevod izraza "industry" namreč pomeni skupino podjetij oz. sektor z določenimi skupnimi značilnostmi. Več o tem v Dmitrovič, T.: Industrijska politika v državah Srednje Evrope, 1998, str. 13-14.

¹⁶ Predelovalne dejavnosti (angl.: "manufacturing production") so v NACE klasifikaciji, kot jo uporablja Statistični urad RS, označene kot področje D. Skupaj z rudarstvom (področje C) in oskrbo z elektriko, plinom in vodo (področje E) predstavljajo celoten industrijski sektor.

¹⁷ Vrednost deleža se giblje med 35 – 40%.

po tem kazalcu sektorska struktura slovenskega gospodarstva primerljiva z najrazvitejšimi svetovnimi ekonomijami.

Slika 4: Delež zaposlenih v predelovalnih dejavnostih (kot % v celotnem številu zaposlenih v državi)

Vir: SURS, EUROSTAT (Statistics in Focus).

Opomba: Slovenija (1999), države EU (1998).

...ki je vitalnega pomena za gospodarsko rast...

...in katerega pomembnost v strukturi BDP se v prihodnje ne bo zmanjševala.

Z veliko verjetnostjo smemo pričakovati, da se v prihodnje pomembnost predelovalne industrije v strukturi BDP ne bo zmanjševala. Po eni strani gre za interakcijo med posameznimi sektorji v gospodarstvu, pri kateri je velik delež storitvenih dejavnosti (finančne, zavarovalniške, trženjske storitve idr.) neposredno vezan na proizvodno aktivnost primarnega in sekundarnega (industrijskega) sektorja, po drugi strani pa je sama predelovalna industrija v zadnjih letih v fazi (p)restrukturiranja v smeri tehnološko zahtevnejših panog (mikroelektronika, informacijska tehnologija, farmacija, genski inženiring idr.) Slednjemu procesu naj bo v oporo učinkovita vladna industrijska politika.

5.2. Splošni pregled panoge

Po podatkih¹⁸ za leto 2000 predstavlja slovenska predelovalna industrija po številu 16,6% vseh gospodarskih družb v RS, zaposluje 45,1% vseh zaposlenih ter ustvari 43,2% bruto dodane vrednosti in 36,1% realizacije celotnega gospodarstva¹⁹. Po gospodarski uspešnosti gre za najmočnejšo gospodarsko panogo, saj ustvari 40,6% čistega dobička, 27,5% čiste izgube in razpolaga z 32,5% kapitala.

Sektor predelovalne industrije združuje v svoji sestavi 6250 gospodarskih družb, od tega je približno 390 velikih, 640 srednjih in 5220 malih. Delež srednje velikih in malih podjetij v celotni strukturi znaša kar 94%, kar

¹⁸ Vir: Agencija RS za plačilni promet.

¹⁹ Dejansko gre za primerjavo z agregatom gospodarskih družb v RS, ki so v letu 2000 ustvarile približno 60% dodane vrednosti slovenskega gospodarstva.

nakazuje na primerljivost s strukturo panoge v državah EU²⁰. Z vidika lastništva smo na podlagi zaključne faze procesa lastninskega proklamiranja podjetij soočeni z naslednjim stanjem: 2,5% podjetij je še v družbeni lasti, 85% podjetij je v zasebni lasti, 0,1% v združni, 11,8% v mešani in 0,7% v državni lasti (Ministrstvo za gospodarstvo, 2001).

5.2.1. Temeljne primerjave med Slovenijo in državami EU – dodana vrednost

Dodana vrednost kot sintetični ekonomski kazalec najustrezneje ovrednoti raven konkurenčnosti in tehnološke opremljenosti proizvodnega procesa v mednarodnem merilu. Po končni oceni Statističnega urada RS za leto 1999 je dodana vrednost (DV) v predelovalnih dejavnostih v tekočih cenah dosegla 859.603 mio SIT, kar pomeni 3.833.782 SIT/zaposlenega (19.800 EUR/zap). Glede na predhodno leto se je DV/zaposlenega v letu 1999 realno povečala za 6,8%, v primerjavi z letom 1997 pa za 14,0%.

Iz primerjalne analize med Slovenijo in izbranimi majhnimi državami EU²¹ ugotavljamo, da je v omenjenih državah v povprečju vsak zaposleni v predelovalnih dejavnostih v letu 1999 prispeval 58.094 EUR DV (v tekočih cenah). V primerjavi DV/zaposlenega v celotni predelovalni industriji Slovenija tako dosega 34,1% povprečja primerjanih držav. Ob dejstvu, da so v povprečju navedene države (brez Finske, za katero ni podatkov v

Primerjava kazalca dodane vrednosti na zaposlenega v celotni industriji kaže, da dosega Slovenija 34,1% povprečja primerjanih držav EU...

**Tabela 2: Dodana vrednost v letu 1999
Primerjava med Slovenijo in izbranimi majhnimi državami EU, v EUR/zaposlenega**

		Belgija	Danska	Avstrija	Finska	povpreč. izbran. drž. ¹	Slovenija ²
D	Predelovalne dejavnosti	62.606	56.697	54.401	58.672	58.094	19.800
DA	Pro. hrane, pijač, tobač. izd.	55.436	51.405	50.068	44.019	50.232	30.458
DB	Pro. tekstilij, krznenih izdelkov	41.193	46.821	33.023	29.641	37.670	12.988
DC	Pro. usnja, usnjenih izdelkov	44.294	54.535	29.384	27.369	38.896	8.143
DD	Obdelava in predelava lesa	34.576	61.101	43.766	41.182	45.156	12.801
DE	Pro. vlak., papir., založ., tiskar.	67.662	51.497	69.503	82.678	67.835	21.729
DF	Pro. koksa, naftnih derivatov, jedrsk. gor.	242.480	974.775	534.331	51.272	450.071	15.656
DG	Pro. kemičnih izdelkov, um. vl.	96.732	81.651	73.534	86.674	84.648	46.063
DH	Pro. izdelkov iz gume in plastičnih mas	76.147	60.435	51.347	51.637	59.892	19.489
DI	Pro. dr. nekovinskih mineralnih izdelkov	64.245	49.722	60.283	51.787	56.509	23.212
DJ	Pro. kovin in kovinskih izdelkov	58.148	51.802	51.849	46.465	52.066	15.157
DK	Pro. strojev in naprav	65.435	54.264	52.776	45.978	54.613	17.189
DL	Pro. električne, optične opreme	64.098	61.974	61.523	90.895	69.623	19.162
DM	Pro. vozil in plovil	59.051	53.993	61.361	41.462	53.967	30.283
DN	Pro. pohištva, reciklaža	39.331	42.482	35.847	32.534	37.299	16.485

Vir podatkov: SURS, EUROSTAT, preračuni UMAR.

Opombe: ¹ Navadna aritmetična sredina; ² Za podpodročja ocena UMAR.

²⁰ Mala in srednje velika podjetja tvorijo v okviru enotnega trga EU skoraj 99% industrijske strukture (Moussis, 1998, str. 311).

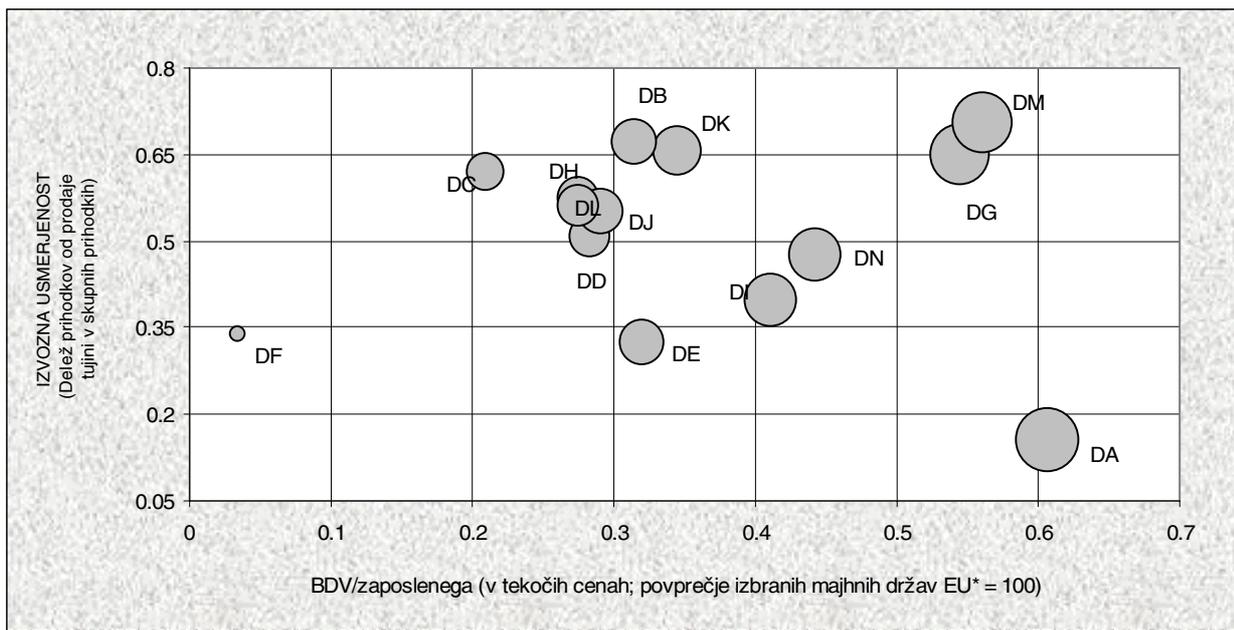
²¹ V analizo so vključene Belgija, Danska, Avstrija in Finska, primerjava s povprečjem EU ali ostalimi majhnimi državami (Irsko, Portugalsko in Luksemburg) ni mogoča, ker podatkov za leto 1999 in 2000 ni na razpolago. Kot kriterij za opredelitev majhne države smo uporabili Kuznetsovo definicijo: "Populacija ne presega 10 milijonov" (Kuznets, S., Economic Growth of Small Nations, in Robinson, E. A. G., Edit., Economic Consequences of the Size of Nations, Macmillan, London, 1960).

...v opazovanem kratkoročnem obdobju pa ji je uspelo nekoliko zmanjšati razvojno-tehnološki zaostanek.

stalnih cenah) v letu 1999 glede na leto 1998 realno povečale DV/zaposlenega za 2,1%, glede na leto 1997 pa za 4,7%, ocenjujemo, da je Sloveniji v opazovanem kratkoročnem obdobju uspelo zmanjšati razvojno-tehnološki zaostanek v predelovalni industriji²².

Pogled po podpodročjih predelovalnih dejavnosti nam pokaže (primerjaj tabelo 2 in graf 5), da se primerjanim državam najbolj približamo pri proizvodnji hrane, pijač in tobačnih izdelkov-DA (dosegamo 60,6% povprečja), ki je kot dejavnost izrazito odvisna od domačega povpraševanja ter v proizvodnji vozil in plovil-DM (56,1%) in v proizvodnji kemičnih izdelkov-DG (54.4%), ki sta tipični izvozno usmerjeni dejavnosti.

Slika 5: BDV / zaposlenega in izvozna usmerjenost predelovalnih dejavnosti v Sloveniji v letu 1999 (Primerjava z izbranimi majhnimi državami EU)

Vir: SURS, EUROSTAT, preračuni: UMAR.

Primerjanim državam se najbolj približamo pri proizvodnji hrane, pijač in tobačnih izdelkov, v proizvodnji vozil in plovil ter proizvodnji kemičnih izdelkov

Ugotavljamo, da razen podpodročja DG ni povezanosti med relativnimi razmerji DV/zaposlenega v Sloveniji in povprečjem primerjanih držav. Podpodročja DA, DM, DN in DI, ki v Sloveniji dosegajo nadpovprečne vrednosti DV/zaposlenega in so se najbolj približala povprečju izbranih držav, so v primerjanih državah rangirana bistveno pod povprečjem celotne predelovalne industrije. Glede na to in upoštevajoč podatek, da je primerjava narejena z državami, ki se po razvitosti (BDP/prebivalca, DV/zaposlenega) uvrščajo v zgornjo polovico držav EU, ocenjujemo, da dosega slovenska predelovalna industrija (po kriteriju DV/zaposlenega) relativno konkurenčnejšo pozicijo v dejavnostih, v katerih sta (po evropskem merilu) inkorporirani nizka stopnja kapitalskega vložka in sodobne tehnologije.

²² Do enakega zaključka nas pripelje tudi analiza podatkov Evropskega statističnega urada (EUROSTAT, Statistic in Focus, Theme 2, 13/2001), ki vključuje triletno primerjavo med Slovenijo in povprečjem petnajsterice držav EU. V obdobju od leta 1996 do leta 1998 (1995=100) se je dodana vrednost predelovalnih dejavnosti v Sloveniji realno povečala za 12% ob hkratnem 10-odstotnem upadu zaposlenosti, v državah EU pa v povprečju za 7%, medtem ko je zaposlenost skozi vse obdobje ostala na enaki ravni. Dodana vrednost na zaposlenega je tako v Sloveniji v navedenem obdobju realno porasla za 24% in za 17 odstotnih točk prehitela dinamiko rasti v petnajsterici držav EU. Kljub temu pa je na absolutni ravni prepad med Slovenijo in povprečjem EU v dodani vrednosti na zaposlenega ogromen, saj smo v letu 1998 po tem kazalcu dosegli le 58% povprečne industrijske razvitosti petnajsterice držav EU.

5.2.2. Poslovanje gospodarskih družb v letu 2000

Rezultati poslovanja gospodarskih družb predelovalnih dejavnosti v letu 2000 kažejo pozitiven neto poslovni rezultat (razlika med čistim dobičkom in čisto izgubo poslovnega leta), ki je zabeležen že četrto leto zapored. Gospodarske družbe so poslovno leto 2000 zaključile z 72,1 mrd SIT čistega dobička, kar je za 12,0 mrd SIT več kot v predhodnem letu. To pomeni nominalen porast za 19,9%, realno pa se je čisti dobiček ob upoštevanju dinamike rasti cen industrijskih proizvodov pri proizvajalcih povečal za 10,7%. Trendno izboljševanje poslovnih dosežkov v zadnjih letih naka-zuje povečano konkurenčno sposobnost slovenske predelovalne industrije kot celote, na dvig katere je zagotovo učinkovala tudi vladna industrijska politika in v njenem okviru vzpodbujani programi v podporo podjetniško-tehnološke preнове podjetij. Pod vplivom teh strukturnih premikov so se (lahko) gospodarske družbe fleksibilno in učinkovito odzvale na konjunktur-ni impulz, ki je v letu 2000 prihajal iz mednarodnega ekonomskega okolja²³.

Trendno izboljševanje poslovnih dosežkov v zadnjih letih nakazuje na povečano konkurenčno sposobnost slovenske predelovalne industrije kot celote...

Tabela 3: Izbrani finančni kazalci poslovanja predelovalnih dejavnosti

		Donosnost kapitala v % ¹		Donosnost sredstev v % ²		BDV/zaposlenega (v 000 SIT, tekoče cene)			Izvozna usmerjenost ³	
		2000	1999	2000	1999	2000	1999	00/99*	2000	1999
D	Predelovalne dejavnosti	4,37	4,23	2,48	2,35	4.224	3.663	6,5	55,9	52,4
DA	Pro. hrane, pijač, tobač. izd.	1,79	5,80	1,18	3,80	5.105	4.738	1,2	17,5	15,8
DB	Pro. tekstilij, krznenih izdelkov	-1,89	-2,59	-1,00	-1,47	2.389	2.154	3,1	55,5	65,8
DC	Pro. usnja, usnjenih izdelkov	-5,06	-14,39	-2,64	-7,18	2.540	1.815	25,6	68,0	62,3
DD	Obdelava in predelava lesa	0,58	-0,63	0,28	-0,29	2.917	2.552	11,1	54,9	51,3
DE	Pro. vlak., papir., založ., tiskar.	6,60	2,32	3,82	1,35	5.534	4.628	7,6	39,4	32,7
DF	Pro. koksa, naftnih derivatov, jedrsk. gor.	-63,97	-7,95	-15,05	-1,61	2.435	3.701	-68,9	46,9	35,4
DG	Pro. kemičnih izdelkov, um. vl.	8,25	6,24	5,75	4,38	8.513	7.046	10,5	69,7	65,8
DH	Pro. izdelkov iz gume in plastinih. mas	4,03	6,12	2,57	3,62	4.401	3.977	5,6	58,9	57,6
DI	Pro. dr. nekovinskih mineralnih izdelkov	5,70	4,43	3,41	2,69	4.620	4.139	4,5	42,5	40,4
DJ	Pro. kovin in kovinskih izdelkov	5,12	3,00	2,63	1,55	4.141	3.486	10,0	58,6	55,8
DK	Pro. strojev in naprav	5,53	7,37	2,80	3,58	4.042	3.563	11,1	72,7	67,9
DL	Pro. električne, optične opreme	11,13	6,94	5,14	3,17	4.239	3.607	14,3	62,7	56,8
DM	Pro. vozil in plovil	4,48	3,74	2,14	1,25	4.449	3.676	14,8	76,8	71,1
DN	Pro. pohištva, reciklaža	-4,28	6,05	-2,13	3,02	2.935	2.818	0,3	51,0	47,8

Vir podatkov: APP - Statistični podatki iz bilance stanja in uspeha, 2000; preračuni UMAR.

Opombe: ¹ neto čisti dobiček/povprečni kapital, ² neto čisti dobiček/povprečna sredstva, ³ v % izražen delež prihodkov iz prodaje na tujem trgu v celotnih prihodkih, * realna rast v % - preračun z indeksom cen industrijskih proizvodov pri proizvajalcih za predelovalne dejavnosti kot celoto in po podpodročjih.

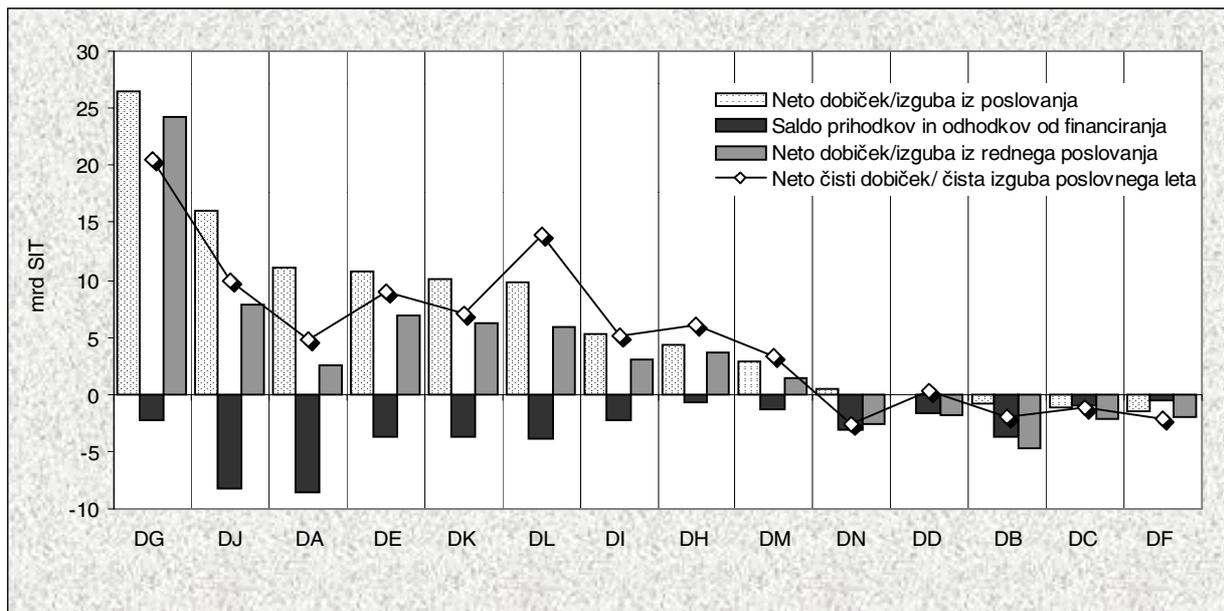
Prerez strukture dobičkov v celotni panogi nam pokaže, da so gospodarske družbe v letu 2000 zelo dobro poslovale predvsem v osnovni dejavnosti, saj je čisti dobiček iz poslovanja znašal 93,3 mrd SIT. Zaradi zadolževanja v preteklih in predvsem v tekočem letu pa relativno visoki tekoči stroški

²³ Po podatkih Mednarodnega denarnega sklada in Eurostata je bilo pospešeno gospodarsko aktivnost zaznati predvsem v prvi polovici leta, v drugi polovici pa se je rast v večini držav umirila - ZDA so imele 5.0-odstotno gospodarsko rast, povprečna stopnja rasti v državah EU pa je znašala 3.3%, od tega v Nemčiji 3.1%, medtem ko se je raven obsega industrijske proizvodnje predelovalnih dejavnosti v Nemčiji v letu 2000 povečala za 6.6%.

...na dvig katere je zagotovo učinkovala tudi vladna industrijska politika.

financiranja²⁴ (gl. graf 6) znižujejo čisti dobiček iz rednega poslovanja na 48.6 mrd SIT. Trend zniževanja stroškov financiranja, ki je bil prisoten v predhodnih letih, se je v letu 2000 poslabšal. To potrjujejo tudi podatki o deležu dolga in deležu kratkoročnih obveznosti v virih sredstev (vrednost kazalcev znaša 43,5 in 31,5 %), ki sta se v primerjavi z letom 1999 poslabšala, vendar še zmeraj dosejata bistveno boljše vrednosti, kot je povprečje obdobja 1995 – 1998. Sama velikost kazalcev za zdaj še ni problematična, saj je pri nas ta delež v primerjavi s povprečjem EU relativno majhen, zaskrbljujoče pa je to, da se poslabšuje struktura ročnosti dolga. Ocenjujemo, da je to posledica zadolževanja iz tekočega poslovanja in lahko kaže na plačilno nedisciplino v gospodarstvu.

Slika 6: Struktura poslovnega rezultata predelovalnih dejavnosti v letu 2000

Vir: APP-Statistični podatki iz bilance stanja in uspeha, 2000; preračuni UMAR.

Gospodarske družbe predelovalne industrije so v letu 2000 zelo dobro poslovale predvsem v osnovni dejavnosti...

Izboljšanje poslovanja gospodarskih družb predelovalnih dejavnosti pa se, kot kažejo podatki o povečanju opreme in drugih opredmetenih osnovnih sredstev, doslej še ni odrazilo v intenzivnem oživljanju investicijske funkcije v podjetjih. Vrednost opreme in drugih opredmetenih osnovnih sredstev je bila v celotni predelovalni industriji (agregat gospodarskih družb) v letu 2000 le za 10.7%, vrednost opredmetenih osnovnih sredstev (vštete so tudi nepremičnine) pa za 9.8% višja kot leto poprej (izločen vpliv revalorizacije). Ob upoštevanju indeksa cen življenjskih potrebščin ali indeksa cen industrijskih proizvodov pri proizvajalcih dobimo minimalen realni porast, ki verjetno ne zadošča za sledenje sodobnim tehnološkim trendom, ki jih diktirajo konkurenti iz zahodne Evrope in Severne Amerike.

V primerjavi z letom 1999 sta se leta 2000 nekoliko izboljšala kazalca profitabilnosti, merjena z donosnostjo kapitala in sredstev (gl. tabelo 3), ob sedanjem nivoju kratkoročnih obrestnih mer v RS (po podatkih BS je lani znašal realni del obrestne mere za vezane depozite nad 181 dni

²⁴ Saldo prihodkov in odhodkov iz financiranja je bil negativen in se je v letu 2000 povzpela na 44.7 mrd SIT, kar pomeni 68-odstotni nominalni porast glede na leto 1999.

3.0%) pa še vedno ne predstavljata ugodne klime za pritegnitev naložb lastniškega kapitala v predelovalnih dejavnostih.

Lani je v predelovalnih dejavnostih (agregat gospodarskih družb) dodana vrednost na zaposlenega (DV/zaposlenega) v tekočih cenah dosegla 4,224 mio SIT, kar v primerjavi z letom 1999 predstavlja 6,5-odstotni realni porast²⁵, ob tem, da v zadnjih dveh letih ne beležimo izrazitih nihanj ravni zaposlenosti. Skupno število zaposlenih oseb se je po predlanskem 0,1-odstotnem povečanju v letu 2000 ponovno zmanjšalo za 0,2%. Najvišji, kar 25,6-odstotni realni porast DV/zaposlenega je bil zabeležen v proizvodnji usnjenih izdelkov (DC), vendar pa ob sočasnem 6,8-odstotnem znižanju zaposlenosti in negativnem neto poslovnem rezultatu.

Ugodne strukturne premike zasledimo predvsem v proizvodnji kovinskih izdelkov (DJ) in električne opreme (DL), kjer se je ob relativno visokem realnem porastu DV/zaposlenega povečala tudi zaposlenost (za 6,5 in 5,3%) in izvozna usmerjenost. Slednja se je v dejavnosti kot celoti in letu 2000 glede na leto 1999 povišala za 3.5 strukturne točke in je posledica konjunktornega cikla na trgih EU in ponovnega oživljanja gospodarskih odnosov z bivšimi jugoslovanskimi republikami.

Osnovno oviro za še izrazitejši porast dodane vrednosti vidimo v relativno visokem porastu stroškov vmesne porabe. To je nedvomno povezano tudi z lansko visoko dinamiko rasti cen industrijskih proizvodov pri proizvajalcih, ki so se v letu 2000 v povprečju povečali za 7.6% (za področje predelovalne industrije za 8.3%), kar je najvišja rast od leta 1995. Glede na strukturo namena porabe proizvodov so se cene energentov (zlasti zaradi porasta cen surove nafte in njenih derivatov na svetovnem trgu) povišale celo za 15.3%, proizvodi za vmesno porabo pa za 9.1%, medtem ko so se cene proizvodov za široko porabo, ki vplivajo predvsem na vrednost prodaje oz. realizacijo, v letu 2000 v povprečju povišale za 6.7%.

Z vidika predhodnih let 6.5-odstotni realni dvig dodane vrednosti gospodarskih družb predelovalnih dejavnosti pomeni zelo dober rezultat. Kolikor pa dosežek ovrednotimo z vidika željene premostitve razvojnega zaostanka slovenske predelovalne industrije za industrijskimi konkurenti iz držav EU, dobimo drugačno sliko. Po Eurostat-ovih podatkih je v letu 1999 bruto dodana vrednost na zaposlenega v predelovalnih dejavnostih treh majhnih držav EU (Avstrija, Belgija, Danska) v povprečju znašala 58,094 EUR, v Republiki Sloveniji pa po podatkih Statističnega urada RS 19,800 EUR²⁶ (gl. predhodno poglavje). Prikazana razvojno-tehnološka vrzel bi se ob predpostavki sedanjega tempa razvoja v Sloveniji in izbranih državah EU²⁷ in ob zanemarjenju tečajnih nihanj izčrpala šele po 28-ih letih. Če pa bi izbrane države EU želeli dohiteti v 10-ih letih, bi realna stopnja rasti bruto dodane vrednosti na zaposlenega morala znašati 14% .

...zaradi zadolževanja v preteklih in predvsem v tekočem letu pa so relativno visoki stroški financiranja zniževali čisti dobiček iz rednega poslovanja.

V letu 2000 je, ob majhnih nihanjih ravni zaposlenosti, zabeležena 6.5-odstotna realna rast dodane vrednosti na zaposlenega v predelovalnih dejavnostih, kar je zelo dober rezultat...

...če pa bi želeli sedanjo razvojno-tehnološko vrzel med Slovenijo in izbranimi državami EU izničiti v 10 letih, bi morala realna stopnja rasti bruto dodane vrednosti na zaposlenega znašati 14%.

²⁵ Preračun z indeksom cen industrijskih proizvodov pri proizvajalcih za predelovalne dejavnosti.

²⁶ Za navedeno primerjalno analizo smo izjemoma uporabili podatke za celotno področje predelovalnih dejavnosti (D), saj za države EU samo podatkov za gospodarske družbe ni na razpolago.

²⁷ Primerjava temelji na predpostavki, da bi bruto dodana vrednost na zaposlenega v izbranih državah v prihodnje naraščala po povprečni 2.5-odstotni realni stopnji (kar so države v povprečju dosegle v obdobju od 1997-1999), v slovenski predelovalni industriji pa bi realna rast bruto dodane vrednosti na zaposlenega ostala na nivoju iz leta 2000.

5.2.3. Tehnološki razvoj in raziskovalno-razvojna politika

Ena najpomembnejših komponent industrijske dinamike razvijajočih se tranzicijskih gospodarstev je tehnološki napredek

Ocenjen delež izdatkov za R&R v petnajsterici EU je leta 1998 znašal 1,9%, v državah OECD v povprečju med 2,3 in 2,5%, v Sloveniji pa po podatkih SURS 0,7% BDP

Ena najpomembnejših komponent industrijske dinamike razvijajočih se tranzicijskih gospodarstev je tehnološki napredek. Z vidika uveljavitve razvojnega preboja je še dodatno značilno, da ključne tehnologije ne predstavljajo pomembnega tržnega deleža, ampak so tudi strateški vložek za skoraj vse specialistične proizvodne programe in produkte. Uspešne majhne države namenjajo relativno visok delež, a vendar manjši absolutni znesek sredstev za raziskovanje in razvoj (v nadaljevanju R&R) kot velike države (Kristen in Levinsen, v Jaklič 1994). Po podatkih Eurostata je ocenjeni delež izdatkov za R&R v petnajsterici držav EU znašal v letu 1998 1,9% BDP, državah OECD pa se giblje v povprečju med 2,3 in 2,5% BDP. Strukturni prerez pa nam pokaže, da privatni sektor financira v državah EU približno 65%, v državah OECD pa 75% vseh izdatkov za razvojno-raziskovalno dejavnost. Preostali, manjšinski delež se financira iz proračunskih virov. Slovenija po tem razvojnem kriteriju zaostaja tako v absolutnem kot relativnem merilu. Po podatkih Statističnega urada RS je delež izdatkov za R&R v letu 1998 znašal 0,7% BDP, od tega je 40% sredstev proračunskih, 60% pa izvira iz privatnega sektorja. Ob splošnem zaostanku je za Slovenijo dodatno značilen še deficit na strani podjetniškega sektorja.

Tak znesek investiranih sredstev majhnim državam ne omogoča spremljanja mednarodnega znanstvenega razvoja in uvajanja novih tehnologij v vse gospodarske sfere, kar se nujno odraža tudi v nivoju tehnološke opremljenosti slovenske predelovalne industrije. Jaklič²⁸ v povezavi z uvajanjem in sledenjem tehnološkega razvoja teoretično razvije tri osnovne strategije:

- 1) Strategija izoblikovanja lastne visokotehnološke osnove preko investiranja velikih vsot v razvoj in komercializacijo ključnih tehnologij;
- 2) Sledenje politiki večjih podjetij in subvencioniranje njihove lastne izbire nekaterih ključnih tehnologij in produktov ter nudenje pomoči pri internacionalizaciji raziskovalne dejavnosti;
- 3) Strategija, kjer je razvoj ključnih tehnologij prepuščen drugim tujim državam z ustreznimi potenciali, domača industrija pa se osredotoči na hitro absorpcijo in razpršitev znanja in na investiranje v tehnološke niše, ki jih pokrivajo srednje velika in majhna podjetja.

Izkušnje iz prakse majhnih evropskih držav (razen Švice) navajajo na izbiro tretje strategije. Slovenska predelovalna industrija mora okvire svoje tehnološke prenove iskati v posnemanju in prilagajanju napredne tehnologije in ne novih tehnoloških odkritij. To pa zahteva odprto in fleksibilno gospodarsko strukturo, ki bo sposobna absorbirati razvojno-tehnološke impulze iz mednarodnega okolja.

Pri analiziranju strukturnih sprememb ter dejavnikov naraščajoče produktivnosti v slovenski predelovalni industriji igra tehnološki razvoj osrednjo vlogo. V kolikor želimo torej objektivno oceniti parametre dolgoročnega razvojnega koncepta, temelječega na aktivni industrijski politiki, moramo upoštevati stanje, možnosti in potencialne na področju znanosti in tehnologije.

²⁸ Jaklič, M.: Strateško usmerjanje gospodarstva, 1994, str. 133.

Za slovensko predelovalno industrijo je značilna nizka izkoriščenost proizvodnih kapacitet na eni strani in relativno dobra tehnološka opremljenost podjetij na drugi strani (Petrič, T., Dmitrovič, T., 2000). Hkrati panožne analize kažejo na prenizko stopnjo avtomatizacije in nizko raven oganiziranosti proizvodno-poslovnega procesa. Posledično glede na obstoječo tehnologijo v proizvodnih programih prevladujejo proizvodi prenizke zahtevnostne stopnje, ki generirajo, v primerjavi z razvitimi ekonomija EU (gl. poglavje 4.2.1.), nizko dodano vrednost na zaposlenega. Takšno neskladje je mogoče pojasniti z razkorakom med tehnološko opremljenostjo in sposobnostjo izkoriščanja tehnologije. Raziskave v ZDA v osemdesetih letih so pokazale (Jaikumar, v Petrič, T., Dmitrovič, T., 2000), da tehnološka modernizacija, ki je ne spremlja večja strokovna usposobljenost delovne sile in višji nivo menedžerskih znanj, ne poveča skupne faktorske produktivnosti. Prehitro naraščanje kapitalne intenzivnosti, ki ji ne sledijo ustrezne spremembe v gospodarski strukturi, ne prispeva k večji učinkovitosti, stroški investicij pa imajo lahko celo negativen vpliv na donosnost.

Po podatkih Statističnega urada RS o inovacijski dejavnosti v predelovalnih dejavnostih²⁹ se je s to, za dolgoročni obstoj podjetja v mednarodnem merilu nujno aktivnostjo, v letih 1997 - 1998 ukvarjalo 332 podjetij, kar znaša približno 33%. Celotna vlaganja v inovacijsko dejavnost so v enakem obdobju znašala 48,4 mrd SIT, kar znaša 1,5% BDP³⁰, znotraj tega zneska pa zavzemajo največji del vlaganja v R&R, ki so znašala 19,7 mrd SIT, ki so jih podjetja v 93-tih odstotkih krila z lastnimi sredstvi.

Celotna vlaganja v inovacijsko dejavnost so leta 1998 znašala 1.5% BDP, kar kaže pozitivno smer tehnološke prenove podjetij v slovenski predelovalni industriji...

...proces pa je premalo intenziven, da bi lahko premostili razvojni zaostanek za konkurenco iz EU.

Tabela 4: Inovacijska dejavnost v predelovalnih dejavnostih

	1994 - 1996	1997-1998
Št. inovativnih podjetij	281	332
Izdatki za inovacijsko dejavnost (v mrd SIT)	33,6	48,4
Delež izdatkov za inovacijsko dejavnost kot % BDP	1,15	1,5
Intenzivnost inovacijske dejavnosti*	3,3	3,9
Število podjetij z lastno R&R dejavnostjo	200	243
Izdatki za R&R (v mrd SIT)	17,9	21,9

Vir: SURS

Opomba: * Delež izdatkov za inovacijsko dejavnost v prihodkih od prodaje podjetja.

Gibanje indikatorjev nakazuje pozitivno smer tehnološke prenove podjetij v slovenski predelovalni industriji. Proces pa je za zdaj premalo intenziven, da bi lahko premostili razvojni zaostanek za konkurenco iz EU.

Opazna pa je tudi prenizka stopnja simultane razvoja ostalih prvin (funkcij) poslovnega procesa, kot so višji nivo oganiziranosti proizvodnje, dvig izobrazbene strukture oz. strokovne usposobljenosti zaposlenih, dvig nivoja menedžerskih in marketinških znanj, sodoben informacijski proces idr., ki le ob koordinirani akciji rezultirajo v proizvodih z višjo dodano vrednostjo.

²⁹ Rezultati so usklajeni z mednarodno OECD-jevo metodologijo OSLO.

³⁰ 75% vseh izdatkov za inovacijsko dejavnost je bilo vloženi v velikih podjetjih.

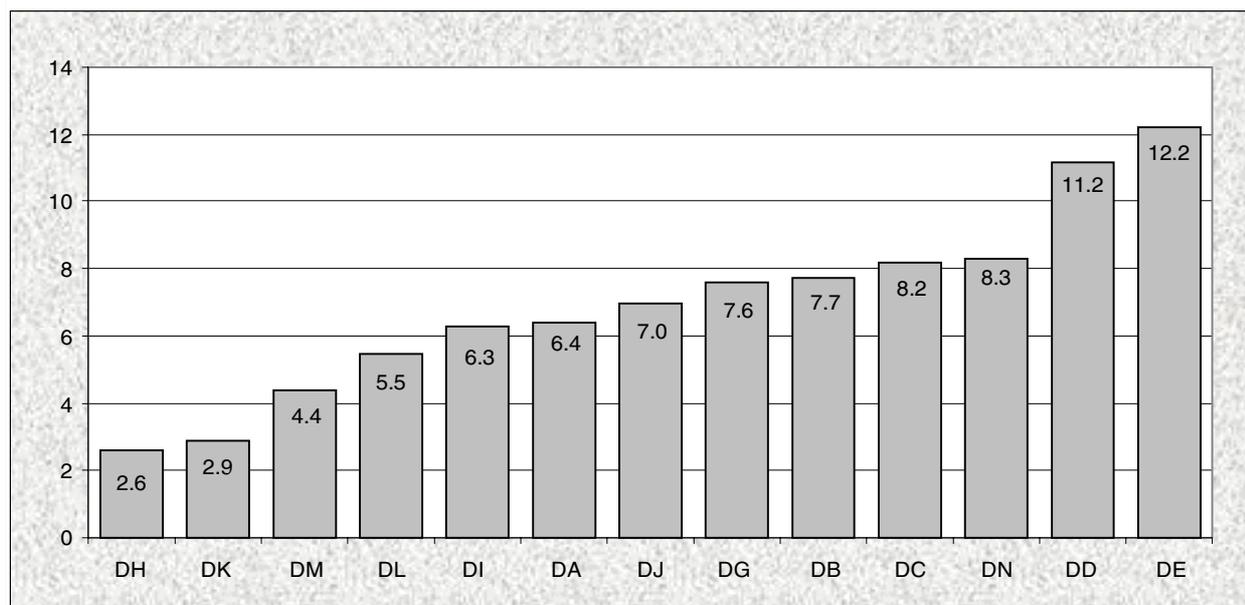
Tabela 5: Inovacijska in raziskovalno-razvojna dejavnost po podpodročjih predelovalnih dejavnosti v letu 1998 (izdatki v mrd SIT)

		Podjetja, ki so uvedla inovacijo*	Izdatki za inovacij. dejavnost	Izdatki za R&R	Izdatki za izobraževanje	Izdatki za marketing
D	Predelovalne dejavnosti	316	48,404	21,922	1,057	4,429
DA	Pro. hrane, pijač, tobač. izd.	44	2,901	0,681	0,026	0,803
DB	Pro. tekstilij, krznenih izdelkov	27	1,829	0,783	0,049	0,162
DC	Pro. usnja, usnjenih izdelkov	4	0,184	0,158	0,005	0,005
DD	Obdelava in predelava lesa	10	0,172	0,081	0,086	0,030
DE	Pro. vlak., papir., založ., tiskar.	7	0,633	0,693	0,305	0,036
DG	Pro. kemičnih izdelkov, um. vl.	25	13,768	12,287	0,028	1,092
DH	Pro. izdelkov iz gume in plastičnih mas	13	7,720	0,899	0,098	0,193
DI	Pro. dr. nekovinskih mineralnih izdelkov	13	1,501	0,348	0,008	0,029
DJ	Pro. kovin in kovinskih izdelkov	36	2,104	1,181	0,006	0,018
DK	Pro. strojev in naprav	50	7,190	3,336	0,044	1,873
DL	Pro. električne, optične opreme	55	8,835	6,457	0,145	0,318
DM	Pro. vozil in plovil	15	6,669	0,562	0,326	0,297
DN	Pro. pohištva, reciklaža	19	0,589	0,235	0,011	0,067

Vir: SURS, preračuni UMAR

Opomba: * Vzorčna analiza SURS-a je narejena za 1.017 podjetij s 189.260 zaposlenimi.

Če kombiniramo še več različnih kazalcev, kot so delež novih proizvodov in izboljšav, delež novih inovacijskih postopkov, delež števila podjetij z lastno raziskovalno dejavnostjo v panogi, investicije v stroje in naprave s predstavljenimi podatki v tabeli 5, nam ponderirana kombinacija kazalcev približa sliko intenzivnosti procesov tehnološkega razvoja po podpodročjih predelovalnih dejavnosti³¹.

Slika 7: Rangji intenzivnosti tehnološkega razvoja predelovalnih dejavnosti v letu 1998

Vir: Statistični urad RS.

Opomba: Panoga, ki bi v vseh kazalcih izkazovala prva mesta, bi imela rang 1.

³¹ Več o metodologiji v Gmeiner, P.: Ekonomsko ogledalo, UMAR, letna ,št.12/2000, str. 5/V.

Gmeiner (2000) ugotavlja, da pri takem vrednotenju tehnološkega napredka prvi mesti inovacijsko najpropulzivnejših panog zasedajo:

- proizvodnja izdelkov iz gume (DH), kjer je prisoten vpliv tujih vlaganj,
- proizvodnja strojev in naprav (DK), kjer imamo relativne prednosti pri površinskih materialih, visokostorilnostnih kovinah, tehniki spajanja in sestavljanja.

Intenzivnost tehnološkega razvoja v navedenih podpodročjih je v letu 1998 rezultat dveh različnih oblik vlaganj; nakupa sodobnih strojev in opreme v gumarski in avtomobilski proizvodnji ter intenzivne domače R&R dejavnosti v proizvodnji električne in optične opreme, kjer ima slovenska predelovalna industrija, vsaj začasno, še komparativne prednosti (Kos, M. v Gmeiner, 2000).

5.2.4. Povečanje konkurenčnosti in tehnološke opremljenosti s NTI³²

Tuje neposredne investicije (v nadaljevanju NTI) sodijo med najvišje oblike internacionalizacije ekonomskih aktivnosti. Predstavljajo prevladujočo obliko poslovnih vlaganj v tujino, ki se od ostalih oblik mednarodnih tokov kapitala (mednarodno kreditiranje, portfeljske naložbe) razlikujejo predvsem po tem, da gre za strateško obliko vlaganja, katere značilnost sta dolgoročnost in aktivna upravljaljska vloga tujega investitorja.

Pospeševanje NTI predstavlja enega od osrednjih razvojnih orodij industrijske politike v državi. Posebno vlogo imajo NTI v državah, ki so bile oziroma so še v procesu tranzicije družbenopolitičnega in gospodarskega sistema, saj lahko s svojimi kvalitativnimi vidiki pozitivno prispevajo k rasti, prestrukturiranju in razvoju domače industrije.

Poleg neposrednega vpliva, ki v obliki pritoka svežega kapitala dviguje razvojni potencial domače industrije, prinašajo NTI vrsto pozitivnih spremljevalnih učinkov. Odražajo se v prenosu novih tehnoloških in organizacijsko-upravljaljskih znanj, dostopu do tujih trgov, povečanem angažiranju lokalnih podjetij v mednarodne mreže dobaviteljev, podizvajalcev in finalne realizacije, v boljši izkoriščenosti lokalne infarstrukture in storitvenih dejavnosti, vse pa se v končni fazi zrcali v povečani ekonomski učinkovitosti podjetij (mikro učinek) ter zmanjšani brezposelnosti in povečanih fiskalnih prihodkih države (makro učinek).

Svetovni tokovi NTI so v letu 1999 že šesto leto zapored dosegli rekordno raven in so znašali 1.665 mrd USD, kot posledica vsestranske globalizacije pa se v zadnjih letih največji del povečanja tokov NTI realizira v okviru vse intenzivnejše dejavnosti prekomejnega združevanja in prevzemanja podjetij. Mednarodna proizvodnja se ob prehodu v novo tisočletje z različno intenzivnostjo razteza v vse države sveta, sektorje, industrije in ekonomske aktivnosti. Čeprav je razlogov za ekspanzijo in poglobljanje mednarodne proizvodnje več, sta nedvomno najpomembnejša vedno večja liberalizacija institucionalnih okvirjev v posameznih državah, ki določajo proces intenzivnosti pretoka NTI, in rastoče spoznanje, da NTI pozitivno prispevajo h konkurenčnosti domačih podjetij. Po podatkih Unctada so se prilivi NTI v države srednje in vzhodne Evrope povečali od 21,2 mrd

Tuje neposredne investicije sodijo med najvišje oblike internacionalizacije ekonomskih aktivnosti...

...pospeševanje TNI pa predstavlja enega od osrednjih razvojnih orodij industrijske politike v državi.

Poleg pritoka svežega kapitala dvigujejo NTI razvojni potencial domače industrije in prinašajo vrsto pozitivnih spremljevalnih učinkov

³² Podpoglavje povzeto po Rojec (1998, 2001).

USD v letu 1998 na 22,9 mrd USD v letu 1999. Države v tranziciji kot celota se uspešno vključujejo v mednarodne kapitalske tokove³³, Slovenija pa je med državami kandidatkami prvega kroga vključevanja v EU na zadnjem mestu.

Tabela 6: TNI v državah kandidatkah prvega kroga širitve EU (v mio USD)

	ČEŠKA	ESTONIJA	MADŽARSKA	POLJSKA	SLOVENIJA
1998					
Prilivi	2.720	581	2.036	6.365	248*
Stanje konec leta	14.375	1.822	15.862	22.479	2.904
1999					
Prilivi	5.108	306	1.944	7.500	181*
Stanje konec leta	16.246	2.441	19.095	29.979	2.684

Vir: Unctad, 2000, Banka Slovenije; * Podatek vključuje reinvestirane profite.

Države v tranziciji kot celota se uspešno vključujejo v mednarodne kapitalske tokove...

...Slovenija pa je med državami kandidatkami prvega kroga vključevanja v EU na zadnjem mestu.

Predelovalne dejavnosti so s 47,7% celotne vrednosti največji prejemnik TNI v Sloveniji

Ob koncu leta 1999 so NTI v Sloveniji znašale 2.683,6 mio USD, kar je za 219,9 mio USD manj kot konec leta 1998. Čeprav je res, da je padec stanja v letu 1999 predvsem posledica velike apreciacije USD nasproti slovenskemu tolarju in ostalim evropskim valutam in se je stanje NTI, merjeno v EUR, v letu 1999 dejansko povečalo za 198,8 mio EUR, to ne spremeni ugotovitve, da prilivi NTI v Slovenijo od leta 1997 usihajo (Rojec, 2001).

Glede na način vstopa tujih investitorjev razlikujemo med 3 vrstami NTI:

- novimi "greenfield" NTI, kjer je nerezident ustanovitelj oz. soustanovitelj podjetja (približno 55,8%),
- obstoječimi NTI, kjer gre za naložbe nerezidentov v obstoječa podjetja in kjer nerezidenti NTI niso ustanovitelji (približno 41,9%) in
- ostalimi NTI, kjer gre za naložbe v zavode, podružnice in fondacije (zanemarljiv %).

Investitorji iz držav EU dominirajo v neposrednem investiranju v Slovenijo, saj je ob koncu leta 1999 približno 82% stanja NTI odpadlo nanje. Glavne države investitorke iz EU so Avstrija (nanjo odpade 41,8% stanja NTI konec leta 1999), Nemčija, Francija in Italija, kar nakazuje, da sta bližina in tradicionalno intenzivno ekonomsko sodelovanje med Slovenijo in navedenimi državami glavni vzvod pretoka kapitala v obliki NTI.

V okviru proizvodne strukture BDP so predelovalne dejavnosti³⁴ s 47,7% celotne vrednosti NTI konec leta 1999 največji prejemnik NTI v Sloveniji. Znotraj panoge so NTI skoncentrirane v proizvodnji papirja in papirnih izdelkov, kemikalij in kemičnih izdelkov, motornih vozil in prikolic, izdelkov iz gume in plastičnih mas ter v proizvodnji strojev in naprav (gl. tabelo 7). Porazdelitev NTI je najpogosteje določena s peščico za slovenske

³³ Največji del povečanih prilivov v regijo odpade na Češko in Poljsko, prilivi na Madžarsko pa ostajajo na tradicionalno visoki ravni (gl. Tabela 2).

³⁴ Ob koncu leta 1997 v tej dejavnosti podjetja z najmanj 10-odstotnim deležem tujega kapita (PTK) ne presegajo 10%, vendar pa je nanje odpadlo 20,0% vseh sredstev, 21,6% vsega kapitala, 24,4% vse prodaje, 25,0% vsega dobička iz poslovanja in kar 32,9% vsega izvoza slovenske predelovalne industrije (Rojec, 2001, str.4).

razmere velikih projektov NTI, v glavnem z evropskimi multinacionalnimi podjetji, ki so praviloma zrasli na podlagi predhodnega dolgoletnega trgovskega sodelovanja med tujim investitorjem in domačimi podjetji³⁵.

Tabela 7: Tuje neposredne investicije v predelovalne dejavnosti (stanje konec leta v mrd SIT, tekoče cene)

		1999	1998	1997	1996	1995	1994
D	Predelovalne dejavnosti	231,43	244,57	179,95	110,63	88,15	77,36
DA	Pro. hrane, pijač, tobač. izd.	23,72	22,64	17,02	10,83	6,20	5,91
DB	Pro. tekstilij, krznenih izdelkov	6,31	4,87	3,91	3,28	4,20	1,69
DC	Pro. usnja, usnjenih izdelkov	0,36	0,33	0,18	0,05	0,02	0,01
DD	Obdelava in predelava lesa	2,51	2,41	1,42	1,00	0,09	0,06
DE	Pro. vlak., papir., založ., tiskar.	35,45	44,39	42,81	20,33	16,37	16,33
DF	Pro. koksa, naftnih derivatov, jedrsk. gor.	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,85
DG	Pro. kemičnih izdelkov, um. vl.	32,01	36,55	26,67	16,15	13,81	10,37
DH	Pro. izdelkov iz gume in plastinih. mas	26,10	26,40	10,28	3,28	2,68	1,92
DI	Pro. dr. nekovinskih mineralnih izdelkov	15,40	16,43	11,10	6,84	5,55	3,44
DJ	Pro. kovin in kovinskih izdelkov	12,34	10,45	6,75	3,78	1,99	1,47
DK	Pro. strojev in naprav	24,78	25,02	20,18	14,82	11,43	10,67
DL	Pro. električne, optične opreme	20,90	21,71	16,19	10,29	8,88	5,73
DM	Pro. vozil in plovil	31,54	32,23	22,15	18,88	16,37	18,34
DN	Pro. pohištva, reciklaža	0,02	1,13	1,28	1,11	0,58	0,57

Vir: Banka Slovenije.

Kakšni so motivi tujih investitorjev za naložbeno dejavnost v Sloveniji? Ali slovenske izkušnje potrjujejo teoretične predpostavke o neposredni povezavi med uspešnostjo poslovanja podjetij in višino investiranega tujega kapitala?

Analize kažejo, da tuji investitorji težijo k investiranju v nadpovprečno profitabilne panoge (oz. podpodročja predelovalne dejavnosti) in v panoge z nadpovprečno dodano vrednostjo na zaposlenega, v panoge, za katere so značilna večja podjetja z nadpovprečno kapitalno intenzivnostjo in visoko izvozno usmerjenostjo³⁶. Kar 56-odstotni delež NTI v slovenski predelovalni industriji odpade na kapitalno intenzivne panoge, sledijo pa delovno intenzivne s 37%, raziskovalno-razvojne in po človeškem kapitalu intenzivne panoge pa absorbirajo le približno 6-7% NTI. Tuje investitorje v Sloveniji je doslej veliko bolj pritegovala "privlačnost" posameznih slovenskih podjetij oziroma njihove specifične individualne konkurenčne prednosti kot pa "privlačnost" posameznih industrij ali Slovenije kot celote.

Podatki nakazujejo, da postajajo podjetja, ki pritegnejo tuje investitorje (PTK), vedno pomembnejša za slovensko predelovalno industrijo in sočasno

Tuji investitorji težijo k investiranju v nadpovprečno profitabilne panoge

³⁵ Na področju predelovalne dejavnosti gre predvsem za investicije Renaulta (Francija) v avtomobilski industriji, Meyr Melnhofa in Brigl&Bergmaistra (Avstrija) v proizvodnji papirja, E.G.O. (Švica), Siemens (Nemčija) in Kirkwood (ZDA) v proizvodnji električnih strojev in naprav, Reemtsme (Nemčija) in Seite (Francija) v tobačni industriji, Henkla (Avstrija) v kemični industriji in Goodyearja (ZDA) v proizvodnji gum.

³⁶ Podrobneje o tem v Rojec, M.: Prestrukturiranje z neposrednimi tujimi investicijami: Slovenija, UMAR, 1998, str.11-12.

TNI pospešujejo makroekonomsko prestrukturiranje slovenske predelovalne industrije

Ob številnih kvalitativnih posrednih učinkih predstavljajo TNI enega izmed temeljnih vzvodov sodobno zasnovane industrijske politike

tudi mnogo uspešnejša. Skozi celotno obdobje 1994-1998 so izkazovala višje dobičke iz poslovanja na kapital in višjo dodano vrednost na zaposlenega (Rojec, 2001).

Ocenjujemo, da NTI v slovensko predelovalno industrijo pospešujejo njeno makroekonomsko prestrukturiranje. S tem ko dajejo prednost angažiranju v panogah predelovalne industrije z nadpovprečnim dobičkom iz poslovanja na kapital, dodano vrednostjo na zaposlenega, izvozno usmerjenostjo, sredstvi na zaposlenega (kot kazalcem tehnične opremljenosti dela) in sredstvi glede na kapital, se zdi, da NTI pospešujejo prestrukturiranje v alokacijsko učinkoviti smeri (Rojec, 2001).

Ob številnih kvalitativnih posrednih učinkih, kot so prenos tehnologije, upravljalskih znanj, uveljavljanje internacionalizacije podjetij, prenos najnovejše prakse in tehnik nadzora kvalitete, ki imajo sočasno velike eksterne učinke na celotno gospodarsko sfero, predstavljajo NTI oziroma njihovo pospeševanje enega izmed temeljnih vzvodov sodobno zasnovane industrijske politike.

5.3. SWOT analiza predelovalne industrije ob vključitvi v notranji trg EU

Uspešnost panoge kot celote ali posameznega sektorja znotraj predelovalnih dejavnosti je v veliki meri odvisna od sposobnosti, da se pravočasno zaznajo in izkoristijo priložnosti v okolju, v katerem panoga obstaja in se razvija. Zaradi dialektike zgodovinskih, političnih in sociološko-kulturnih dejavnikov, ki so pogojevali ekonomski razvoj slovenske industrije, se kot objektivno dejstvo sam po sebi ponuja srednjeevropski prostor. Snovalci Strategije gospodarskega razvoja (Strategija I) iz leta 1995 so z namenom uveljavitve modela tržnega gospodarstva in višje konkurenčne sposobnosti slovenske predelovalne industrije prvi nakazali na nujnost vključevanja v evropske ekonomske integracije, članstvo v EU pa je bilo predstavljeno kot kompatibilen in verjetno najoptimalnejši mehanizem za zagotovitev tega cilja. V letu 2001 sprejeta Strategija gospodarskega razvoja 2001-2006 (Strategija II) je polnopravno članstvo v EU in (de iure³⁷) vključitev slovenske predelovalne industrije v notranji trg EU eksplicitno že poudarila kot temeljni strateški cilj. Znotraj teh okvirjev in možnih alternativ je zato smiselno s pomočjo SWOT analize opredeliti razvojne perspektive slovenske predelovalne industrije ob vključitvi v notranji trg EU.

Ako želimo preučiti celoviti položaj panoge, je pomembno znotraj SWOT analize³⁸ priložnosti in nevarnosti, ki izhajajo iz zunanega (širšega) okolja, povezati z njenimi prednostmi in slabostmi, ki so elementi notranjega podjetniškega okolja. Določene priložnosti namreč ni mogoče označiti kot resnično priložnost za slovensko predelovalno industrijo, če ne razpolagamo z možnostmi oziroma potenciali panoge, ki bodo omogočili njen izkoristek. Analogno lahko razmišljamo tudi za nevarnosti, ki so

³⁷ De facto je slovenska predelovalna industrija kot izvozno najbolj usmerjeni del gospodarstva prisotna na evropskem trgu že od leta 1991, ko smo od nekdanje skupne jugoslovanske države prevzeli ugodnosti brezcarinskega izvoza na podlagi preferencialnih prostotrgovinskih aranžmajev; z de iure vključitvijo je mišljena popolna integracija v skupni trg, kjer bomo nastopali (tako na strani ugodnosti kot tudi obveznosti) kot enakopravni člani v smislu uveljavitve in izvajanja štirih svoboščin: prostega pretoka blaga, storitev, kapitala in ljudi.

³⁸ Več o metodoloških podlagah SWOT analize v: Treven, S.: SWOT analiza, v: Organizacija in kadri, 1992, št. 9-10, str. 644-653.

lahko tako označene le v primeru, ko panoga zazna možnost pojava določenih slabosti pri njihovem premagovanju.

Elementi zunanjega okolja:

Uspešnost majhnega, odprtega gospodarstva, kot je slovensko³⁹, je v največji meri odvisna od uspešnega vključevanja v mednarodno delitev dela, od hitrega in učinkovitega prilagajanja zunanjim konjunkturalnim razmeram in čim prožnejšega, po možnosti vnaprejšnjega odzivanja na dolgoročne strukturne tendence v svetu.

Prva značilnost okolja, v katerem se bo razvijala slovenska predelovalna industrija v naslednjih desetletjih, so hitre in nepredvidljive tektonske spremembe na politično-varnostnem, ekonomskem in kulturnem zemljevidu sveta (Svetličič, 2000). Večinoma so/bodo posledica ogromnih tehnoloških sprememb, vzpodbujenih z informacijsko revolucijo, ki bo odločilno spreminjala izvore konkurenčnih prednosti posameznih držav. Kolikor so bili le-ti v petdesetih letih posledica lokacijsko specifičnih prednosti (posedovanje strateških surovin, energije,...), v šestdesetih cenene delovne sile, od sedemdesetih do devetdesetih pa ekonomije obsega in tehnologije, potem ob prelomu v novo tisočletje zagotovo lahko govorimo o znanju in informacijah kot tistem ključnem viru, ki vpliva na konkurenčnost neke industrije. Prehod v tretje tisočletje je torej opredeljen z družbo znanja.

Druga značilnost mednarodnega okolja je v njegovi nestabilnosti in možnosti pojavljanja kriz regionalnega značaja. Tudi v prihodnje lahko z veliko verjetnostjo računamo na izbruhe lokalnih (finančnih) kriz, kot so bile azijska, ruska ali brazilska, zaradi česar izkazuje neka širša regija nižji tempo gospodarske rasti oziroma razvoja, kot je bil značilen za devetdeseta leta 20. stoletja. Za izbruh velike gospodarske recesije svetovnih razmer in zastoja v tendencah globalizacije ni velike verjetnosti in bi po Svetličiču (2000) do nje lahko prišlo le kot posledica vojne večjih zasežnosti. Zelo verjetno pa je, da bomo v prvem desetletju 3. tisočletja pogosteje soočeni z depresijskimi razmerami v gospodarstvu. Krugman trdi (v: Svetličič, 2000), da svetovno gospodarstvo ni v depresiji, da pa smo soočeni z depresijsko ekonomiko, ki je bila značilna za trideseta leta prejšnjega stoletja. Takšne razmere bodo za zagotovitev višje ravni zaposlenosti terjale intenzivnejšo uporabo keynesianskega instrumentarija in sočasno zrelativizirale ideje monetarsitične discipline.

Tretja vseobsežna tendenca je globalizacija. Poleg vseh znanih pozitivnih poslovnih priložnosti, ki jih prinaša globalizacija, je potrebno opozoriti na nujnost reguliranja globalizacijskih tendenc, zlasti na področju mednarodnih financ zaradi destruktivnih posledic prehitrega pretakanja špekulativnega kratkoročnega kapitala. Zagotoviti bo potrebno tudi ustrezne globalne in nacionalne politike prerazporejanja koristi in škode, ki so posledica tega mega trenda (v korist tistih, ki z globalizacijo izgubljajo). Iz tega izhaja, da bo začetna spontanost v procesu globalizacije, ki je bila vzpodbujena od spodaj navzgor - s strani podjetij, v prihodnje nadomeščena z regulacijskimi mehanizmi s strani regionalnih grupacij in mednarodnih organizacij nasploh.

Uspešnost majhnega, odprtega gospodarstva, kot je slovensko, je v veliki meri odvisna od uspešnega vključevanja v mednarodne tokove poslovanja...

...in od čim hitrejšega odzivanja le tega na dolgoročne strukturne tendence v svetu.

³⁹ Izvoz blaga v strukturi BDP znaša 49%, od tega predelovalna industrija realizira približno 90% slovenskega blagovnega izvoza.

To pa pomeni, da bo položaj nacionalnih industrij vse bolj odvisen od njihove sposobnosti sokreiranja pogojev poslovanja v globalnem svetu.

V tej povezavi se dotaknimo še četrte razsežnosti zunanjega okolja, vstopa v Evropsko unijo, ki se zdi za slovensko predelovalno industrijo neizogibna tendenca razvoja. Majhno odprto gospodarstvo, kot je slovensko, mora de facto sprejeti večino pravno-institucionalnega okvira v obliki zakonov in direktiv, standardov ter dobrih poslovnih običajev, ki jih uvaja Evropska unija, ker je pač slovenska predelovalna industrija tako močno vpeta v mednarodne (evropske) blagovne tokove ne glede na članstvo ali nečlanstvo v tej integracijski združbi. Dejstvo je, da se v Evropi oblikujejo nove strukture, nova arhitektura, in izjemnega zgodovinskega pomena je biti verodostojni sooblikovalec teh sprememb, kar pa izhaja le iz polnopravnega članstva.

Elementi notranjega okolja:

Za oblikovanje strateških razvojnih usmeritev je potrebno analizirati tržno okolje, opredeliti povprečno poslovno učinkovitost za celotno predelovalno dejavnost in njena podpodročja ter opredeliti notranje razvojne potenciale in možne deficite, s katerimi panoga razpolaga v primerjavi s konkurenco. V pripravah na vključevanje v integrirano evropsko tržišče sta zato zelo pomembni diagnoza in prognoza glavnih odstopanj celotne panoge in njenih podpodročij v primerjavi s konkurenčnimi dejavnostmi iz držav EU, kar je bilo opravljeno v okviru predhodnih poglavij. Temeljne ugotovitve, na katerih bo temeljil interni del SWOT analize, lahko strnemo v naslednje skupine⁴⁰:

- **Prenizka produktivnost** panoge kot celote, katere najustreznejše merilo je dodana vrednost na zaposlenega. V povprečju smo v predelovalnih dejavnostih v letu 1999 dosegli 19.800 EUR dodane vrednosti na zaposlenega, kar je približno 3-krat manj, kot znaša povprečje izbranih majhnih držav EU (Belgija, Danska, Avstrija, Finska).
- **Relativno zastarela strojna oprema** in tehnološka iztrošenost poslovnih procesov, kar neposredno vpliva na nizko produktivnost in zmanjšano prilagodljivost.
- **Slabo poznavanje trgov, marketinških aktivnosti** in načina obdelave tržnih niš.
- **Preveč kratkoročnih dodelavnih (»lohn«) poslov** in premalo razvitih programov z višjo dodano vrednostjo .
- **Slaba vključenost v mednarodne strateške povezave in visoka stopnja razpršenosti in nepovezanosti** na domačem trgu. To prinaša nekooperativen odnos med sorodnimi panogami in posledično nizke pozitivne eksterne učinke v celotni predelovalni industriji.

Za oblikovanje strateških razvojnih usmeritev je potrebno analizirati tržno okolje, opredeliti poslovno učinkovitost za celotno predelovalno dejavnost in njena podpodročja ter opredeliti notranje razvojne potenciale

⁴⁰ Primerjaj tudi z Gmeiner, P.: Dejavniki za povečanje konkurenčnosti slovenske predelovalne industrije s posebnim ozirom na kooperacije, razvojne raziskave in tuja vlaganja, UMAR, 1996, str. 5.

5.3.1. Eksterna analiza: **PRILOŽNOSTI** ↑ *in* **NEVARNOSTI** ↓ :

<p>Makro raven</p>	<ul style="list-style-type: none"> ↑ Stabilne in predvidljive makroekonomske razmere, še posebej po vstopu Slovenije v EMU, bodo omogočile poslovanje gospodarskih subjektov ob nižjih transakcijskih stroških ↑ Povečan izvoz v EU zaradi popolne integriranosti v notranji trg EU ↑ Polnopravno članstvo v EU prinaša boljši rating slovenskega gospodarstva kot celote, kar omogoča lažji dostop do mednarodnih finančnih in kapitalskih trgov ter financiranje podjetniških projektov z nižjo obrestno mero ↓ Izguba monetarne suverenosti po vstopu v EMU ↓ Odprava sedaj veljavnih prostotrgovinskih sporazumov z državami nekdanje Jugoslavije in izguba relativnih primerjalnih prednosti glede na konkurente iz EU, še posebej, če bo EU sklenila preferencialne sporazume s temi državami ↓ Relativno zaostajanje blagovne menjave z nečlanicami EU, kar ima lahko negativne eksterne učinke na tistih področjih, kjer evropske podjetja tehnološko zaostajajo za konkurenco iz ZDA in Japonske
<p>Sektorska raven</p>	<ul style="list-style-type: none"> ↑ Jasna in transparentna pravila konkurence na notranjem trgu EU ↑ Povečana intenzivnost konkurence bo dolgoročno vzpodbudila optimalno alokacijo resursov znotraj predelovalne industrije ↑ Velike možnosti strateških povezav znotraj panog (horizontalna in vertikalna kooperacija) ↑ Vedno nove tržne niše in tržni segmenti ↑ Več NTI kot instrument, ki prinaša dinamične učinke in s tem pozitiven vpliv na krepitev konkurenčne sposobnosti predelovalne industrije kot celote ↓ Pospešen propad podjetij, ki niso konkurenčna na mednarodnem nivoju ↓ Izguba možnosti subvencioniranja, davčnih olajšav in ostalih klasičnih ukrepov indutsrijske politike v posaneznih panogah oz. podjetjih s ciljem preseganja njihove (začasne) nekonkurenčnosti
<p>Tehnologija</p>	<ul style="list-style-type: none"> ↑ Možnost sklepanja strateških partnerstev s tujimi investitorji in na ta način olajšana tehnološko-organizacijska preobrazba podjetij (boljši dostop do R&R in novih menedžerskih tehnik) ↑ Popolna institucionalna integriranost omogoči boljši dostop do dosežkov znanstvenoraziskovalnega dela v Evropi in predstavlja impulz domačim raziskovalcem in inovatorjem v podjetjih za kooperativni odnos v smislu hitrejšega tehnološkega posodabljanja gospodarstva
<p>Trg dela in izobraževanje</p>	<ul style="list-style-type: none"> ↑ Mobilnost trga delovne sile se poveča; s tem se ustvarja pritisk na zniževanje stroškov dela ↑ Zaradi mednarodne konkurence se dvigne kvaliteta ponudbe ↑ Oblikuje se trg dela za menedžerje ↑ Črpanje sredstev Evropskega socialnega sklada in drugih virov, ki podpirajo razvoj človeških virov in dviga izobrazbene ravni zaposlenih ↑ Dologoročno pozitivni učinki dodatnega izobraževanja ob delu pod vplivom večje izpostavljenosti evropski konkurenci ↓ Zmanjšanje števila delovnih mest za nekonkurenčne panoge ↓ Beg možganov
<p>Institucionalno-pravni okvir</p>	<ul style="list-style-type: none"> ↑ Sprejetje Acqui-ja in konkurenčnega prava EU dolgoročno pomeni najboljši mehanizem za popolno uveljavitev modela tržnega gospodarstva tako v predelovalni industriji kot ostalih sektorjih gospodarstva, ki so kot podporne dejavnosti (bančništvo, zavarovalništvo idr.) nujen pogoj za poslovno uspešnost predelovalne industrije ↓ Acqui kratkoročno ni optimalen sistemski okvir za države v tranziciji, saj predstavlja odraz interesov držav na višji stopnji razvoja

Vir: prirejeno po Svetličič 2000, Gmeiner 1996, Treven 1993.

5.3.2. Interna analiza: **PREDNOSTI** ↑ *in* **SLABOSTI** ↓ :

<p>Proizvodni dejavniki in programi</p>	<ul style="list-style-type: none"> ↑ Dolgoletna prisotnost in poznavanje razmer na trgih EU ↑ Poznavanje razmer na nekdanjih jugoslovanskih in vzhodnoevropskih trgih ↑ Ugodno razmerje med kakovostjo in ceno (tako proizvedenega blaga kot ponudbe delovne sile) ↑ Izboljšani rezultati poslovanja in povečana likvidnost v letu 1999 in 2000 ↑ Privatizacija in konsolidacija lastniške strukture, kar bo v povezavi z razvojem domačega in dostopom v mednarodni kapitalski prostor povečalo učinkovitost poslovanja ↑ Uvajanje sodobnih menedžerskih prijemov (TQM), katerih rezultati se bodo pokazali z nekajletnim zamikom ↑ Proces obvladovanja stroškov kot sestavni del TQM ↓ Nizka dodana vrednost na zaposlenega ↓ Podrazvitost marketinške funkcije v podjetjih ↓ Prevladovanje dodelavnih poslov – premajhna intenzivnost razvoja lastnih blagovnih znamk in vpliva na cenovno politiko
<p>Tehnologija in človeški viri</p>	<ul style="list-style-type: none"> ↑ Pospešeno povezovanje informacijsko-komunikacijske tehnologije s prviniami proizvodnih procesov ↑ Izobrazbena struktura zaposlenih se dviga, dobro znanje tujih jezikov ↑ Horizontalni programi industrijske politike bodo vzpodbujali razvoj tehnoloških centrov in razvojnih jeder podjetij, kar bo ob izboljšanih poslovnih rezultatih v letu 1999 in 2000 lahko zagnalo investicijsko dejavnost v podjetjih ↓ Evropsko primerljiv sistem državnih pomoči ↓ Prevladovanje tehnološke opreme, ki podpira sistem utečene množične proizvodnje brez visokih tehnoloških znanj ↓ Razvojno stagniranje, drobitev razvojnih jeder v podjetjih, majhna vlaganja v razvoj ↓ Prenizek delež investicij (cca. 8 %) in previsok delež stroškov dela (cca. 70%) v dodani vrednosti ↓ Energetsko neučinkovita proizvodnja, kar zmanjšuje dodano vrednost na zaposlenega ↓ Primanjkljaj visoko izobraženega inženirskega kadra ↓ Primanjkljaj neobremenjenih prodornih menedžerjev, ki so sposobni prevzemati podjetniške rizike ↓ Ni vzpostavljen kooperativen odnos med podjetji in raziskovalnimi institucijami
<p>Trg, konkurenca in struktura panoge</p>	<ul style="list-style-type: none"> ↑ Dolgoletna tradicija in partnersko sodelovanje s podjetji iz držav EU, ki temelji na zaupanju, predstavlja dobro osnovo za poglobitev in nadaljnjo višjo stopnjo institucionalizacije poslovnih vezi ↑ Majhnim podjetjem, ki prevladujejo v slovenski predelovalni industriji, bo vstop v skupni trg EU (s svojo kupno močjo) ponudil možnosti za preboj v skupino hitro rastočih gazel ↑ Neposredni dostop do trga surovin in cenениh virov energije ↑ Združevanje in kapitalska koncentracija podjetij v posameznih panogah – lažje dosežemo kritično maso potencialov (finačnih, tehnoloških) za razvojno-inovacijsko dejavnost ↑ Sklepanje partnerskih odnosov med podjetji na principu nekapitalskih povezav – graditev podjetniških mrež ↓ Slabost (sovražnih) prevzemov <ul style="list-style-type: none"> a) Novim lastnikom je lahko osnovni motiv dobiček, ki ga je s sistemom transfernih cen zelo lahko preliti v tujino b) Nivo zaposlenih in odnosi do zaposlenih so odrinjeni na stranski tir c) Nevarnost širitve ekološko spornih proizvodnih programov v slovenski prostor ↓ Hitri propad podjetij oziroma panog, ki so že do sedaj izkazovala nekonkurenčnost, tehnološko zaostalost proizvodnih programov in nizko stopnjo fleksibilnosti

Vir: prirejeno po Svetličič 2000, Gmeiner 1996, Treven 1993

Vključevanje slovenske predelovalne industrije v skupni trg Evropske unije poteka v nestabilnih, skoraj nepredvidljivih razmerah v svetu. Navkljub vsem prizadevanjem je nemogoče podati eksaktne zaključke ter kvantificirati vse koristi in stroške tega procesa. V tem poglavju smo zato s pomočjo SWOT analize poskušali kvalitativno ovrednotiti nekatere odločilne elemente in jih primerjati z obstoječimi alternativami nečlanstva. Zaključimo lahko, da kljub negativnim učinkom (in večina teh izahaja iz lastne neučinkovitosti, ki ni neposredno povezana z vstopom v EU), le-ti ne morejo odtehtati vseh eksplicitno izraženih koristi. Še posebej zato, ker institucionalna integracija v Evropsko unijo pomeni tudi vključevanje v institucionalno mrežo medintegracijskih povezovanj z drugimi regionalnimi skupinami, s ciljem dosežati »prvo najboljšo rešitev«, to je globalno alokacijo resursov (Svetličič, 2000).

6. SKLEP

Sodobno zasnovana industrijska politika ima za cilj vplivati na razvojne potenciale v podjetjih in jih ustrezno okrepiti ter pripraviti na vstop v konkurenčno okolje Evropske unije. S svojim instrumentarijem lahko odigra pozitivno vlogo pri pospeševanju strukturnih sprememb domače predelovalne industrije v željeni smeri in izboljšanju mednarodne konkurenčnosti.

Slovenska predelovalna industrija potrebuje strateško usmerjanje zaradi logične nadgradnje dosedanjega procesa tranzicijske stabilizacije v smeri ofenzivnega prestrukturiranja, zaradi globalizacije poslovanja in intergracijskih trendov v svetovnem gospodarstvu ter doseganja primerjalnih konkurenčnih prednosti, ki zagotavljajo trajen gospodarski razvoj.

Pri tem morajo nosilci industrijske politike v Republiki Sloveniji (vlada in ministrstva) v svojo vizijo vključiti politično-ekonomske posebnosti majhne države z omejenimi proizvodnimi faktorji in majhnim domačim trgom, sočasno pa izkoristiti potenciale, ki so akumulirani v podjetniškem sektorju in se manifestirajo v relativno veliki tržni fleksibilnosti. Ukrepi, predstavljeni v pričujoči študiji, se osredotočajo na sedem širših sklopov prednostnih nalog, ki jih je potrebno med seboj učinkovito koordinirati in jim nuditi popolno institucionalno podporo: (i) posodobitev podjetij, ki poudarja potrebo po čim večji internacionalizaciji in specializaciji, (ii) spodbujanje raziskav in razvoja ter investicij v smislu hitrega tehnološkega posodabljanja proizvodnih programov, (iii) razvoj novih izdelkov in prehod v višje kakovostne in s tem cenovne razrede slovenske ponudbe, (iv) krepitev menedžerskega znanja in sodobnih upravljalških metod, (v) vlaganja v razvoj človeškega dejavnika, (vi) spodbujanje razvoja malih in srednje velikih podjetij in (vii) povezovanje podjetij v podjetniške mreže in razvoj industrijske kooperacije (ustanavljanje podpornih podjetniško-tehnoloških centrov).

V nobenem primeru se nosilci aktivnosti industrijske politike v Sloveniji ne smejo neposredno vmešavati v poslovne odločitve in vodenje podjetij. Slednje mora ob sočasnem prevzemanju rizika še naprej ostati v domeni privatne podjetniške iniciative. Ne država, ampak podjetja so zvezde gospodarskega razvoja. Industrijska politika tako predstavlja nujen, ne pa tudi zadosten pogoj za doseganje višje konkurenčnosti in podjetniške učinkovitosti.

7. LITERATURA

- Atkinson, M. M./Coleman, W. D.:** Strong States and Weak State: Sectoral Policy Networks in Advanced Capitalist Economies, in: Grant, W.: Industry policy, The International Library of Comparative Public Policy, Cambridge, 1995
- Audretsch, D.B.:** Industrial policy and competitive advantage, Volume II: Instruments and Targets, Edward Elgar Publishing, 1998
- Berg, H./Schmidt, F.:** Industriepolitik, in Klemmer, P.: Handbuch der europäischen Wirtschaftspolitik, Vahlen Verlag, München, 1998
- Erber, G./Seiter, S./Hagemann, H.:** Zukunftsperspektiven Deutschlands im Internationalen Wettbewerb. Industriepolitische Implikationen der neuen Wachstumstheorie, Physica Verlag, 1998
- Dimovski, V. in soavtorji:** Slovenska industrija v pogojih notranjega trga Evropske Unije, Center za mednarodno konkurenčnost, Ljubljana, 2000
- Dmitrovič, T.:** Industrijska politika v državah srednje Evrope, EF Ljubljana, 1998
- Dmitrovič, T.:** Vloga države pri ustvarjanju konkurenčnih prednosti slovenskega gospodarstva, v: Slovenska ekonomska revija, letnik 45, št. 1-3, 1994
- Dmitrovič, T./Petrin, T.:** Izboljšanje konkurenčne sposobnosti slovenskih proizvodnih podjetij, MGD, 2000
- Gmeiner, P.:** Dejavniki za povečanje konkurenčnosti slovenske predelovalne industrije s posebnim ozirom na kooperacije, razvojne raziskave in tuja vlaganja, UMAR, 1996
- Gmeiner, P.:** Tehnološki razvoj, v: Ekonomsko ogledalo, UMAR, letna št. 2000
- Jaklič, M.:** Strateško usmerjanje gospodarstva, Znanstveno in publicistično središče, Ljubljana, 1994
- Jaklič, M.:** Ekonomska teorija in industrijska politika, v: Slovenska ekonomska revija, letnik 44, št. 6, 1993
- Kovač, B.:** Izhodiščne vrednote in izzivi gospodarskega razvoja Slovenije, v: Potočnik/Senjur/Kovač: Strategija gospodarskega razvoja Slovenije-Utemeljitev, vrednote, cilji, UMAR, 1995
- Krueger, A.O.:** Economist Changing Perceptions of Government, in: Weltwirtschaftliches Archiv, Band 126, Heft 3, 1990
- Moussis, N.:** European Union; Law, Economy, Politics, European Study Service, 1998
- Murn, A.:** Državne in strukturne pomoči v Evropski uniji, po posameznih državah Evropske unije in v Sloveniji, UMAR, 2000
- Nick, H.:** Marktwirtschaft – Legende und Wirklichkeit, Vahlen Verlag, München, 1985
- Ovin, R.:** Vloga države na prehodu, v: Strategija gospodarskega razvoja Slovenije – Splošni pogoji za gospodarski razvoj, UMAR, 1995
- Porter, M.E.:** The Competitive Advantage of Nations, The Macmillan Press, 1990
- Prašnikar, J./Debeljak, Debeljak, Ž.:** Ekonomski modeli za poslovno odločanje, GV, 1998
- Rebernik, M.:** Ekonomika podjetja, 3. izdaja, GV, 1997
- Rojec, M.:** Prestrukturiranje z neposrednimi tujimi investicijami: Slovenija, UMAR, , 1998
- Rojec, M.:** Neposredne tuje investicije v Slovenijo; Trendi, učinki, motivi, politika in konkurenčnost Slovenije, Fakulteta za družbene vede Ljubljana, 2001
- Senjur, M./Štiblar, F./Potočnik, J.:** Strategija gospodarskega razvoja Slovenije – Približevanje Evropi; rast, konkurenčnost, integriranje, UMAR, 1995
- Svetličič, M.:** Zunanje determinante razvoja Slovenije in implikacije hitre oziroma odložene vključitve Slovenije v Evropsko unijo, v: Teorija in praksa, letnik 37, št. 1, 2000
- Treven, S.:** SWOT analiza, v: Organizacija in kadri, letnik 25, št.9-10, 1993

Gradiva:

Industrie – Die Beitrittskandidaten und der gemeinschaftliche Besitzstand – Slowenien: <http://europa.eu.int/scadplus/leg/de/lvb/e06110.htm>

Pogajalska izhodišča (Industrijska politika): <http://www.gov.si/ops/slo/pi/15.html>

Ministrstvo za gospodarstvo: Predlog izhodišč za udeležbo delegacije Republike Slovenije na 4. zasedanju pododbora za trgovino, industrijo in ESPJ proizvode (Gradivo za Vlado RS, januar 2001)

Ministrstvo za gospodarstvo: Predlog izhodišč za udeležbo delegacije Republike Slovenije na 5. zasedanju Pododbora za trgovino, industrijo in ESPJ izdelke (Gradivo za Vlado RS, december 2001)

Ministrstvo za gospodarstvo: Programi in ukrepi za spodbujanje podjetništva in konkurenčnosti za leti 2001 – 2002 (Gradivo za Vlado RS, junij, 2001)

UMAR: Strategija gospodarskega razvoja Slovenije; Slovenija v Evropski Uniji (Gradivo za Vlado RS, julij 2001)

Agencija RS za gospodarsko promocijo Slovenije in tuje investicije: Program Vlade RS za vzpodbujanje tujih neposrednih investicij (Gradivo za Vlado RS, junij, 2001)

European Commission, Directorate Generale III – Industry: Workprograme 1999

European Commission: An Industrial Competitiveness Policy for the European Union, Buletin of the European Union, Supplement 3/94

Kommission der europäischen Gemeinschaft: Die Wettbewerbfähigkeit der europäischen Unternehmen angesichts der Globalisierung. Wie man sie fördern kann, Brüssel, 1999

Kommission der europäischen Gemeinschaft: Besser, aber noch nicht die Besten. Unternehmenspolitische Massnahmen zur Steigerung der Wettbewerbsfähigkeit Europas, Brüssel, 2000

EUROSTAT – Statistics in Focus: Value Added, Employment, Remuneration and Productivity; Economy and Finance, Theme 2, 23/2000

EUROSTAT – Statistics in Focus: Value Added, Employment, Remuneration and Productivity in the Candidate Countries; Economy and Finance, Theme 2, 13/2001

Viri:

Statistični urad RS

Agencija RS za plačilni promet

Eurostat; New Cronos Database

Guide to Economic Indicators, The Economist

Do sedaj izšlo v okviru zbirke delovni zvezki:

Letnik I, leto 1992

- št.1. Razvojno planiranje na ravni Republike Slovenije. Uredil mag. Matej More, Ljubljana, maj 1992, 59. strani
- št.2. Ocena gospodarskega in socialnega razvoja Slovenije v letih 1991 in 1992 (majska analiza) z dokumentacijo, vodja projekta mag. Andrej Hartman, junij 1992
- št.3. Slovenia in 1991 - 1992. Report on economic developments. Ljubljana, June 1992, 55 strani; (with statistical annex)
- št.4. Radej Bojan: Vrste ekonomskih inštrumentov varstva okolja in njihova uporaba. Naravni viri kot razvojni dejavnik - interdisciplinarni raziskovalni projekt trajnega razvoja. Zavod Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj, Ljubljana, maj 1992, 122 strani
- št.5. Finančni rezultati poslovanja gospodarstva Slovenije v prvem polletju 1992 - primerjalni prikaz po posameznih dejavnostih gospodarstva na osnovi podatkov SDK iz periodičnih obračunov pravnih oseb za prvo polletje 1992. Pripravila: Stane Vencelj in Jana Jevševar, 15. september 1992, 30 strani
- št.6. Finančni rezultati poslovanja zavodov s področja družbenih dejavnosti v Sloveniji v prvem polletju 1992 - primerjalni prikaz po posameznih družbenih dejavnostih na osnovi podatkov SDK iz zaključnih računov in periodičnih obračunov zavodov za prvo polletje 1992 in za leto 1991. Pripravila Jasna Kondža, Ljubljana, 7. oktober 1992
- št.7. Finančni rezultati poslovanja javnih podjetij gospodarstva Slovenije v prvem polletju 1992 - primerjalni prikaz po posameznih dejavnostih gospodarstva na osnovi podatkov SDK iz periodičnih obračunov pravnih oseb za prvo polletje 1992. Pripravila Jana Jevševar, oktober 1992, 36 strani
- št.8. Selected indicators from the income statement and balance sheet by sector and by origin of capital of the Slovenian economy in January - June 1991 and 1992
- št.9. Gospodarska gibanja v letu 1992 in kratkoročne perspektive gospodarstva Slovenije v letu 1993 (Jesenska analiza), vodja projekta mag. Andrej Hartman, oktober 1992, Ljubljana
- št.10. Slovenia - Economic Developments in 1992 nad the Outlook for 1993, October 1992
- št.11. Panožne prognoze na podlagi ocenjevanja perspektivne sposobnosti industrijskih podjetij za obdobje 1992 - 1995, vodja projekta dr. Pavle Gmeiner, Ljubljana, november 1992

Letnik II, leto 1993

- št.1. Ali so se stroški uvoza blaga resnično povečali, dr. Janez Potočnik, Ljubljana, januar 1993
- št.2. Bilanca pomembnejših prehranskih proizvodov, Božena Leonardi, Ljubljana, januar 1993
- št.3. Industrijska politika Slovenije - koncept, omejitve, možnosti in usmeritve na narodnogospodarski in sektorski ravni, dr. Pavle Gmeiner, dr. Anton Povše, Ljubljana, februar 1993
- št.4. Analiza gibanja plač in dometa ter učinkovitosti zamrznitve plač v marcu 1993, Bojan Radej, Ljubljana, marec 1993
- št.5. Finančni rezultati poslovanja gospodarstva Slovenije v letu 1992, Jana Jevševar, april 1993
- št.5.1. Lastninjenje družbenega premoženja v gospodarstvu republike Slovenije v letu 1992, Judita Mirjana Novak, maj 1993
- št.5.2. Finančni rezultati poslovanja javnih podjetij v letu 1992 - primerjalni prikazi na osnovi podatkov zaključnih računov za leto 1992, Jana Jevševar, maj 1993
- št.5.3. Finančni rezultati poslovanja zavodov s področja družbenih dejavnosti - Primerjalni prikazi na osnovi podatkov zaključnih računov za leto 1992, Jasna Kondža, maj 1993
- št.5.4. Finančni rezultati poslovanja bank in zavarovalnic v letu 1992, Vida Brus, maj 1993
- št.6. Portfolio analiza slovenske industrije v obdobju 1990-1992, Tanja Česen, junij 1993
- št.7. Nacionalni računi Slovenije- ocena 1990-93 in projekcije 1994-97, vodja projekta Igor mag. Strmšnik, Zavod RS za makroekonomske analize in razvoj, junij 1993
- št.8. Gospodarska gibanja v Sloveniji leta 1993 in perspektive do leta 1997 (Pomladansko poročilo), vodja projekta mag. Andrej Hartman, Zavod RS za makroekonomske analize in razvoj, junij 1993
- št.9. Finančni rezultati poslovanja gospodarstva, zavodov s področja družbenih dejavnosti ter bank in zavarovalnic v prvem polletju 1993- primerjalni prikazi na osnovi podatkov SDK iz periodičnih obračunov pravnih oseb, Jana Jevševar, Dijana Pirc, Vida Brus, september 1993
- št.10. Mesto Slovenije v svetu- mednarodne primerjave podatkov nacionalnih računov, Tanja Česen, september 1993
- št.11. Gospodarska gibanja v letu 1993 in kratkoročne perspektive gospodarstva Slovenije v letu 1994 (Jesensko poročilo), Zavod RS za makroekonomske analize in razvoj, vodja projekta mag. Andrej Hartman, november 1993
- št.12. Izhodišča za pripravo strategije gospodarskega razvoja Slovenije, dr. Janez Potočnik, november 1993

Letnik III, leto 1994

- št. 1. Prebivalstvo in zaposlenost v Sloveniji na prehodu iz osemdesetih v devetdeseta leta in ocena tendenc razvoja do leta 2000, Tomaž Kraigher, januar 1994
- št. 2. Analiza obrestnih mer in obresti v letih 1991 do 1993, Vida Brus, februar 1994
- št. 3. Analiza in perspektiva deželnega rizika Slovenije, dr.Pavle Gmeiner, maj 1994
- št. 4.1 Finančni rezultati poslovanja gospodarstva Slovenije v letu 1993 - primerjalni prikazi na osnovi podatkov zaključnih računov za leto 1993, Judita Mirjana Novak, maj 1994
- št. 4.2.Finančni rezultati poslovanja zavodov s področja družbenih dejavnosti - primerjalni prikazi na osnovi podatkov zaključnih računov za leto 1993, Dijana Pirc, maj 1994
- št. 4.3.Finančni rezultati poslovanja bank in zavarovalnic v letu 1993 - primerjalni prikazi na osnovi podatkov zaključnih računov za leto 1993, Vida Brus, maj 1994
- št. 4.4.Finančni rezultati podjetij v izgubi v letih 1992 in 1993, Slavica Jurančič, junij 1994
- št. 5. Prikaz cenovnih sprememb v letih 1985 do 1993 - izračun verižnih indeksov cen po sektorjih NACE klasifikacije dejavnosti, Jure Povšnar, Nataša Marzidovšek, junij 1994
- št. 6. Gospodarska gibanja v Sloveniji v letu 1994 s projekcijami razvoja do leta 1998 (Pomladansko poročilo), Zavod RS za makroekonomske analize in razvoj, vodja projekta mag. Andrej Hartman, junij 1994
- št. 7. Regionalni vidiki razvoja Slovenije v obdobju 1990 - 1994, Janja Pečar, julij 1994
- št. 8. Finančni rezultati poslovanja Zavodov s področja družbenih dejavnosti in zavarovalnih organizacij v prvem polletju 1994, Judita Novak, Dijana Pirc in Vida Brus, september 1994
- št. 9. Kmetijska pridelava in odkup kmetijskih proizvodov v obdobju 1988 - 1993, Mateja Kovač, oktober 1994
- št. 10. Analiza gospodarskih gibanj v Sloveniji v letu 1994 s projekcijo razvoja v letu 1995 (Jesensko poročilo), vodja projekta Tanja mag. Česen, Zavod RS za makroekonomske analize in razvoj, november 1994
- št. 11. Primerjava med finančnimi rezultati poslovanja slovenskega gospodarstva za leto 1993 po zakonu o računovodstvu in po slovenskih računovodskih standardih, Judita Mirjana Novak, december 1994
- št. 12. Turistični promet v obdobju 1985 - 1994 in statistični prikaz stanja turizma v Sloveniji, Petra Drobne, december 1994

Letnik IV, leto 1995

- št. 1. Finančni rezultati poslovanja zavodov s področja družbenih dejavnosti v letu 1994, Primerjalni prikazi na osnovi zaključnih računov za leto 1994, Judita Mirjana novak, april 1995
- št. 2. Analiza in perspektiva deželnega rizika Slovenije po dveh scenarijih v obdobju do leta 2000, dr.Pavle Gmeiner, maj 1995
- št. 3. Finančni rezultati poslovanja bank in zavarovalnic v letu 1994 - primerjalni prikazi na osnovi podatkov zaključnih računov, Vida Brus, junij 1995
- št. 4. Analiza gospodarskih gibanj v Sloveniji v letu 1995 s projekcijo razvoja do leta 2000 (Pomladansko poročilo), vodja projekta Igor mag. Strmšnik, julij 1995
- št. 5. Finančni rezultati poslovanja gospodarstva Slovenije v letu 1994 (na osnovi statističnih podatkov iz bilance uspeha leta 1994, Judita Mirjana Novak , julij 1995
- št. 6. Analiza gospodarskih gibanj v Sloveniji v letu 1995 s projekcijo razvoja v letu 1996 (Jesensko poročilo), vodja projekta Igor mag. Strmšnik, oktober 1995
- št. 7. Nacionalni programi in posebni razvojni zakoni v luči strategije gospodarskega razvoja Slovenije in vpliva na regionalni razvoj, mag. Ana Murn, Ljubljana, november 1995
- št. 8. Značilnosti razvoja slovenskih regij, Janja Pečar, Ljubljana, december 1995
- št. 9. Politika cenovnega nadzora v Sloveniji v letih 1991 do 1995, Nataša Marzidovšek, Ljubljana, december 1995
- št. 10. Pregled posebnih razvojnih dokumentov, ki jih je sprejela država Slovenija, mag. Ana Murn, Ljubljana, december 1995
- št. 11. Razmerja v slovenskem gospodarstvu v letih 1992 in 1993 v luči input - output tabel, Vesna Štraser, Ljubljana, februar 1996
- št. 12. Ocena demografskih računov Slovenije 1981 - 1994, Tomaž Kraigher, Ljubljana, marec 1996

Letnik V, leto 1996

- št.1. Analiza gospodarskih gibanj v Sloveniji leta 1996 s ciljno projekcijo razvoja do leta 2000 (Pomladansko poročilo), Urad RS za makroekonomske analize in razvoj, vodji projekta mag. Igor Strmšnik in mag. Alenka Kajzer
- št.2. Finančni rezultati poslovanja gospodarstva Slovenije v letu 1995 (na osnovi statističnih podatkov iz bilance stanja in bilance uspeha za leto 1995), Judita Mirjana Novak, Ljubljana, julij 1996
- št.3. Poslovanje bank v letu 1995, Vida Brus, Ljubljana, julij 1996
- št.4. Javnofinančne obveznosti, ki izhajajo iz dokumentov razvojnega načrtovanja in posebnih rajonih zakonov, mag. Ana Murn, Ljubljana, september 1996
- št.5. Finančni rezultati poslovanja zavodov s področja družbenih dejavnosti v letu 1995, Judita Mirjana Novak, Ljubljana, oktober 1996
- št.6. Neposredne tuje investicije v slovensko gospodarstvo in njihov razvojni potencial. Foreign Direct Investment in the Slovenian Economy and its Development Potential, Matija dr. Rojec, Ljubljana, oktober 1996
- št.7. Regionalni vidiki razvoja Slovenije s poudarkom na finančnih rezultatih poslovanja gospodarskih družb v letu 1995, Janja Pečar, Ljubljana, oktober 1996
- št.8. Kazalci finančne uspešnosti gospodarjenja v letu 1995 po sektorjih in regijah, Liljana Figar kot vodja, Peter Beltram, Vida Brus, Mateja Kovač, Judita Mirjana Novak, Janja Pečar, Boštjan Plešec, Jure Povšnar, Ana Sečnik, Ljubljana, november 1996
- št.9. Ocena input-output tabele Republike Slovenije za leto 1995 v tekočih in stalnih cenah, Ivanka Zakotnik, Ljubljana, november 1996
- št.10. Dejavniki za povečanje konkurenčnosti slovenske predelovalne industrije s posebnim ozirom na kooperacije, razvojne raziskave in tuja vlaganja, dr. Pavle Gmeiner, Ljubljana, december 1996
- št.11. Analiza gospodarskih gibanj v Sloveniji - Jesensko poročilo 1996, vodja projekta dr. Alenka Kajzer, Ljubljana, december 1996
- št.12. Slovenija in Maastrichtski kriteriji konvergence, dr. Ivo Lavrač in mag. Vladimir Lavrač, Ljubljana, februar 1997

Letnik VI, leto 1997

- št.1. Analiza gospodarskih gibanj s ciljno projekcijo do leta 2001 (Pomladansko poročilo), Urad RS za makroekonomske analize in razvoj, vodja projekta dr. Alenka Kajzer, Ljubljana, junij 1997
- št.2. Finančni rezultati poslovanja gospodarskih družb v letu 1996 (na osnovi statističnih podatkov iz bilance stanja in bilance uspeha za leto 1996), Judita Mirjana Novak, Ljubljana, julij 1997
- št.3. Ocena kupne moči bruto domačega proizvoda na prebivalca v Sloveniji 1993-1997 in prognoza do 2005, mag. Tanja Česen, Ljubljana, julij 1997
- št.4. Regionalni vidiki razvoja Slovenije s poudarkom na finančnih rezultatih poslovanja gospodarskih družb v letu 1996, Janja Pečar, Ljubljana, oktober 1997
- št.5. Poslovanje bank v letu 1996, Vida Brus, Ljubljana, oktober 1997
- št.6. Uvod v kupno moč denarne enote in probleme merjenja domačega proizvoda po kupni moči, dr. Pavle Gmeiner, Ljubljana, november 1997
- št.7. Ocena gospodarskih gibanj v letu 1997 in možnosti razvoja v letu 1998 (Jesensko poročilo), Urad RS za makroekonomske analize in razvoj, vodja projekta dr. Alenka Kajzer, Ljubljana, november 1997
- št. 8. Finančni rezultati poslovanja izvoznikov v letu 1996, Judita Mirjana Novak, Ljubljana, december 1997
- št. 9. Kazalci finančne uspešnosti gospodarjenja v letu 1996 po sektorjih, Liljana Figar kot vodja, Vida Brus, Andrej Hrovat, Mateja Kovač, Judita Mirjana Novak, Mateja Pečar, Jure Povšnar, Ana Sečnik, Ljubljana, december 1997
- št.10. SAM Slovenija 1996 (matrika nacionalnih računov), Ivanka Zakotnik, Ljubljana, december 1997
- št.11. Slovenija v Evropi regij - Regionalne strukture razširjene evropske zveze, mag. Igor Strmšnik, Ljubljana, januar 1998
- št.12. Globalna konkurenčnost Slovenije - Eksperimentalna ocena njenih prednosti in slabosti po metodi Svetovnega ekonomskega foruma. dr. Pavle Gmeiner, Ljubljana, januar 1998

Letnik VII, leto 1998

- št. 1. Pregled javnofinančnih prihodkov za leto 1997 (na osnovi Poročila B-2) Agencije RS za plačilni promet, Jasna Kondža, Ljubljana, marec 1998
- št. 2. Projekcije prebivalstva Slovenije 1996 - 2070, Tomaž Kraigher, Ljubljana, marec 1998
- št. 3. Sistem nacionalnih računov SAM (Social Accounting Matrix) Slovenija 1995, dr. Ivo Lavrač, Branka Tavčar, Ivanka Zakotnik, Ljubljana, april 1998
- št. 4. Vladne finančne intervencije v gospodarstvu, Državne pomoči v Evropski uniji, mag. Ana Murn, Ljubljana, maj 1998
- št. 5. Finančni rezultati poslovanja gospodarskih družb v letu 1997 (na osnovi statističnih podatkov iz bilance stanja in bilance uspeha za leto 1997), Judita Mirjana Novak, Ljubljana, julij 1998
- št. 6. Slovenija v letu 1997 – ocene nacionalnih računov, Ivanka Zakotnik, Ljubljana, avgust 1998
- št. 7. Finančna uspešnost gospodarjenja v letu 1997 po sektorjih, Liljana Figar, Andrej Hrovat, Mateja Kovač, Judita Mirjana Novak, Jure Povšnar, Mateja Pečar, Ana Sečnik, Ljubljana, oktober 1998
- št. 8. Ocena četrletnega bruto domačega proizvoda Slovenije potrošna struktura 1995 – 1997, dr. Tanja Česen, Ljubljana, november 1998
- št. 9. Regionalni vidiki razvoja Slovenije s poudarkom na finančnih rezultatih poslovanja gospodarskih družb v letu 1997, Janja Pečar, december 1998
- št. 10. Razvojni indikatorji za vrednotenje okoljske kakovosti gospodarske rasti, Bojan Radej, februar 1999
- št. 11. Koncept in empirični rezultati merjenja nacionalne konkurenčne sposobnosti v Sloveniji za obdobje 1995-1998 in napovedi do leta 2000, dr. Pavle Gmeiner, Liljana Figar, februar 1999
- št. 12. Prenova regionalne politike, mag. Igor Strmšnik, april 1999

Letnik VIII, leto 1999

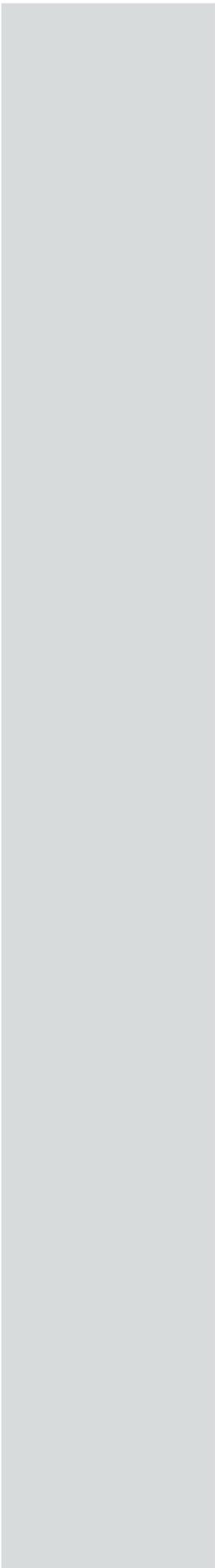
- št. 1. Finančni rezultati poslovanja gospodarskih družb v letu 1998 (na osnovi statističnih podatkov iz bilance stanja in bilance uspeha za leto 1998), Judita Mirjana Novak, avgust 1999
- št. 2. Ocenjevanje cen življenskih potrebščin, drobnoprodajnih cen in cen industrijskih izdelkov pri proizvajalcih, Boštjan Plešec, Nataša Marzidovšek, maj 2000
- št. 3. Strategija gospodarskega razvoja Slovenije - razvojni scenarij, koordinatorja: mag. Igor Strmšnk, Branka Tavčar, september 1999
- št. 4. Matrika nacionalnih računov - Slovenija 1998, Ivanka Zakotnik, december 1999
- št. 5. Finančna uspešnost gospodarjenja v letu 1998 po sektorjih, Jure Povšnar, dr. Tanja Česen, Andrej Hrovat, Mojca Koprivnikar Šušteršič, Mateja Kovač, Judita Mirjana Novak, Ana Sečnik, februar 2000
- št. 6. Vzroki primanjkljaja na tekočem računu plačilne bilance v obdobju tranzicije, mag. Rotija Kmet, februar 2000
- št. 7. Poslovanje bančnega sistema v letu 1998, Andrej Hrovat, februar 2000
- št. 8. Regionalni vidiki razvoja Slovenije s poudarkom na finančnih rezultatih poslovanja gospodarskih družb v letu 1998, Janja Pečar, marec 2000
- št. 9. Pregled javnofinančnih prihodkov za leto 1998 in 1999 (na osnovi Poročila B-2) Agencije RS za plačilni promet, Jasna Kondža, Ljubljana, april 2000
- št. 10. Zunanje neravnovesje in ekonomska politika v obdobju tranzicije - primer Češke, Madžarske in Poljske z možnimi zaključki za Slovenijo, mag. Rotija Kmet, marec 2000
- št. 11. Sodobne tendence v odnosih med storitveno in industrijsko proizvodnjo v svetu in v Sloveniji, dr. Metka Stare, Ljubljana, april 2000
- št. 12. Regionalna politika, Mojca Aljančič, Sara Dragana Bogdanovič, Ljubljana, maj 2000

Letnik IX, leto 2000

- št. 1. Neposredne tuje investicije v Slovenijo, trendi, razvoj in politika v obdobju 1997 - 1999, dr. Matija Rojec, Ljubljana, julij 2000
- št. 2. Finančni rezultati poslovanja gospodarskih družb v letu 1999 (na osnovi statističnih podatkov iz bilance stanja in bilance uspeha za leto 1999), Judita Mirjana Novak, Ljubljana, september 2000
- št. 3. Plačilna bilanca in napovedovanje njenega razvoja, mag. Jože Markič, Ljubljana, september 2000
- št. 4. Ekonometrična analiza gibanja investicij v osnovna sredstva v Sloveniji, mag. Vesna Štraser, Ljubljana, oktober 2000
- št. 5. Poslovanje bančnega sistema v letu 1999, mag. Luka Vesnaver, Ljubljana, oktober 2000
- št. 6. Pomen in merjenje osnovne inflacije v Sloveniji, mag. Boštjan Vasle, Ljubljana, oktober 2000
- št. 7. Shema indikatorjev monitoringa okoljskega razvoja, mag. Bojan Radej, Jure Povšnar, Mateja Kovač, Ivanka Zakotnik, dr. Pavle Gmeiner, Matjaž Hanžek in dr. Janko Seljak, Ljubljana, november 2000
- št. 8. Regionalni vidiki razvoja Slovenije s poudarkom na finančnih rezultatih poslovanja gospodarskih družb v letu 1999, Janja Pečar, mag. Metka Farič, januar 2001
- št. 9. Analiza poslovanja gospodarskih družb v obdobju 1995-1999 po dejavnostih, mag. Rotija Kmet, Janez Kušar, Jure Povšnar, Mateja Kovač, dr. Tanja Česen, mag. Mateja Peternej, marec 2001
- št. 10. Državne in strukturne pomoči v Evropski uniji, posameznih državah Evropske unije in Sloveniji, Ana Murn, marec 2001

Letnik X, leto 2001

- št. 1. Motivi in strategije tujih investitorjev v Sloveniji / Motivation and Strategic Considerations of Foreign Investors in Slovenia, Matija Rojec, Miroslav Stanojević
- št. 2. Sektorska analiza poslovanja gospodarskih družb v obdobju 1995 - 2000, mag. Rotija Kmet, Gorazd Kovačič, Mojca Koprivnikar Šušteršič, Jure Povšnar, Eva Zver, Mateja Kovač, Janez Kušar, mag. Brigita Lipovšek
- št. 3. Ocenjevanje in projekcija izobrazbenih tokov in izobrazbene sestave prebivalstva, Tomaž Kraigher
- št. 4. Poslovanje gospodarskih družb v letu 2000, Judita Mirjana Novak
- št. 5. Industrijska politika v Republiki Sloveniji; (D) - predelovalne dejavnosti, Gorazd Kovačič

NAROČILNICA

	Zavezanec za DDV	Datum:
	☐ DA ☐ NE	
<i>Periodika</i>		SIT
ladansko/Jesensko poročilo. Letna naročnina za eno publikacijo 1,650 SIT. Analiza odarskih gibanj v Sloveniji s ciljno projekcijo razvoja v prihodnjih letih, ocenami nacionalnih ov in obsežno dokumentacijo.		3,300
ig/Autumn Report. Letna naročnina za eno publikacijo 2,200 SIT.		4,400
MAR/IMADInfo. 1 izvod brezplačno. Koristne informacije o ZMAR. Slovensko, angleško.		
vni zvezki. 10 zvezkov letno. Objave detaljnih rezultatov analiz, podatkovnih serij in doloških razprav. Cena za en izvod 1,800 SIT.		17,100
vija. Štiri številke letno (vključuje mednarodno IB Review). Revija za strokovna in določa vprašanja gospodarskega, prostorskega in socialnega razvoja. Enojna št. 1,600		8,000
view (Journal for Institutional Innovation, Development, and Transition)		3,500
omsko ogledalo. 12 številke letno (vključuje letno izdajo). Cena za en izvod 1,300 SIT.		14,850
omsko ogledalo - Letna izdaja. Izbor iz Ekonomskih ogledal preteklega leta. Dogajanja ni ravni za področja, ki jih redno mesečno spremljamo v EO.		1,400
anian Economic Mirror (including Annual Edition).		14,850
anian Economic Mirror - Annual Edition.		1,400
<i>Knjižne izdaje</i>		SIT
očnik, B. Majcen: Slovenija in EU , 1996, 290 str. Koristi in stroški približevanja EU, tudi na žni ravni. Izračuni z modelom splošnega ravnotežja.		2,500
meiner: Analiza in perspektiva deželnega rizika Slovenije , 1996, 67 str. Avtor pri cciji deželnega tveganja izhaja iz metode Euromoneya in projekcij gibanj do leta 2000 iz ogije gospodarskega razvoja Slovenije. Ovrednoti posledice uresničitve Scenarija (+) in arija (-) SGRS.		1,300
mperman, A. Kožar, F. Kuzmin, L. Pfajfar, B. Plešec, M. Simončič, I. Strmšnik, A. Strojani: talni ekonometrični model slovenskega gospodarstva , 1996, 164 str. Kvartalni metrični model sestavljen iz realnega, zunanjetrgovinskega in monetarnega bloka.		1,900
Rojec: Prestrukturiranje z neposrednimi tujimi investicijami: nija/Restructuring with foreign direct investment: The Case of Slovenia , 1998.		2,000
dej: Onesnaženje naprodaj , 1994, 166 str.		1,900
egija gospodarskega razvoja (SGRS) , 1995.		12,500
evanje Evropi – rast, konkurenčnost in integriranje, 1,500 SIT.		
atching Europe: Growth, Competitiveness and integration, 2,000 SIT.		
eljitev, vrednote in cilji, 750 SIT.		
ni pogoji za gospodarski razvoj, 2,000 SIT.		
rji gospodarskega razvoja, 2,000 SIT.		
or, okolje, socialna varnost, 1,500 SIT. Infrastruktura, kmetijstvo, industrija, storitve, 1,750		
arij gospodarskega razvoja Slovenije do leta 2000, 1,000 SIT.		
egija R Slovenije za vključitev v Evropsko unijo , ekonomski in soc. del, 1998.		2,500
adej, A. Pirc Velkavrh, L. Globevnik: Indikatorji o okolju in razvoju / Indicators on onment and development , 1999, 216 str.		1,880
anžek: Poročilo o človekovem razvoju-Slovenija 2000-2001 , cena je z DDV.		2,000
stotni DDV v ceno še ni vključen.		
ilčino – po dogovoru (pri naročilu večjega števila izvodov ene publikacije do 25%), za naročilo na več mesečnih (na dve zbirki 20%, in 25% za naročilo na vsaj tri) in za organe Vlade RS.		
3, Gregorčičeva 27, 1000 Ljubljana; telefon 01-478-1043; fax 01-478-1070.		
il: gp.umar@gov.si. Naročene publikacije in račun vam bomo poslali po pošti.		
šilo se avtomatično obnavlja za naslednje leto.		
odpoved naročnine velja po izteku leta, za katero je bila naročnina obnovljena.		